

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

**K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots**

E. Ein
tegevtoimetaja

LÄHEMAD KAASTÖÖLISED.

A. Brandt, S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, Th. Grünthal, K. Guldenstubbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. T. Kliiman, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, L. Olesk, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta, eriti soovitatav masinkiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartus, Aia tn. nr. 35.

S I S U.

Artiklid.

Perandi, A.: Kirikuraamatute asukoha küsimus meie maks- vate seaduste järgi	193
Nõges, Valter: Genfi Ühtlustatud veksliseadus 1930. aastast	197
Jucum, H.: Kas tuleb jätta hagi läbi vaatamata kriminaal- kohtus kohtualuse õigeksmõistmise puhul	214
Brandt, Alfred: Sundimisel sooritatud juriidilised tehingud	219

Kirjanduse ülevaade.

H. J.: Kriminaalõiguse reform marksistliku õpetuse suunas . . .	228
---	-----

Ülevaateid.

X Õigusteadlaste Päev Tallinnas 9. ja 10. aprillil 1931. a.	231
---	-----

Kirikuraamatute asukoha küsimus meie maksvate seaduste järgi.

A. Perandi.

Viimasel ajal on akuutselt päevakorrale kerkinud kirikuraamatute asukoha küsimus: kas peab selleks asukohaks olema Riigi Keskarhiiv või Kohtu- ja Siseministeeriumi juures asuv perekonnaseisu aktide arhiiv. Siinjuures on kõne all olnud vanemad kirikuraamatud kuni 1833. aastani. Seni on kirikuraamatud mainitud perioodist asunud kahes kohas: Lõuna-Eesti kirikuraamatud, s. o. Pärnu, Viljandi, Tartu, Võru ja Valga maakondade kohta — Riigi Keskarhiivis, Põhja-Eesti omad — Kohtu- ja Siseministeeriumis perekonnaseisu aktide arhiivis. Et säärane olukord ebaloomulik, on üles tõusnud küsimus ka Põhja-Eesti kirikuraamatute koondamisest Riigi Keskarhiivi, mis oleks tunduvaks soodustuseks teaduslikule uurimisele. Selles mõttes on seda küsimust otsustanud ka Arhiivnõukogu oma koosolekul 18. detsembril 1929¹. Seni ei ole Arhiivnõukogu mainitud seisukoht täitmist leidnud. Praegu üldise arhiiviseaduse väljatöötamise puhul on see küsimus uuesti kerkinud päevakorrale. Arvan sellepärast mitte liigse olevat selgitada kirikuraamatute asukoha küsimust puht-õiguslikust seisukohast, nagu ta peaks olema meie maksvate seaduste järgi.

Argumentatsioon, mille järgi kirikuraamatute, mis sisaldavad andmeid isikute perekonnaseisu (s. o. sünni, abielu, surma) kohta, asukohaks on Kohtu- ja Siseministeeriumi juures moodustatud perekonnaseisu aktide arhiiv, lähtub Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192—1925) § 65-st, mille järgi „antakse perekonnaseisu endised arhiivid üle siseministeeriumile, välja arvatud need, mis vaimulikkude juures, kes käesoleva seaduse alusel täidavad perekonnaseisu ametniku

---

¹ Arhiivnõukogu protokoll nr. 1 — 18. dets. 1929. a. p. 7.

ülesandeid“. Kirikuraamatute jäämine perekonnaseisu aktide arhiivi on vajalik selleks, et arhiiv saaks takistamata täita oma ülesandeid perekonnaseisu dokumentide väljaandmise ja järelevalve suhtes. Ka on see tarvilik tsentraalselt perekonnaseisu aktide arhiivi terviku mõttes, mida Perekonnaseisu seaduse maksmapanemisega on tahetud luua².

Vaadeldes argumentatsioonis esitatud väiteid, on ilmne, et küsimuse lahendus on suurel määral sõltuv perekonnaseisu aktide arhiivi ülesandest. Siinjuures tuleb aga niitada olma, et maksvates seadustes ei ole fikseeritud perekonnaseisu aktide arhiivi üldist struktuuri, ülesandeid ega neid teostavate organite funktsioone. Veel rohkem, väide, et Perekonnaseisu seaduse maksmapanemisega on tahetud luua terviklikku tsentraalset perekonnaseisu aktide arhiivi, osutub ligemal vaatlemisel vähe põhjendatuks. Esiteks ei mainita Perekonnaseisu seaduse küsimusse tulevais §§ 13³ ja 65 üldse perekonnaseisu aktide arhiivi ega tarvidust selle ellukutsumiseks, vaid ainult seda, et aktiraamatute teised eksemplarid saadetakse hoiule Siseministeriumi ja samuti antakse sinna üle perekonnaseisu endised arhiivid, kui vaimulikud, kelle valdusel nad seni olid, ei soovi jääda perekonnaseisuametnikeks. Teiseks kõnelevad mainitud §§-ide säärase tõlgendamise poolt need motiivid, millistel Perekonnaseisu seadus Riigikogus vastu võeti. Seaduse esimesel lugemisel Riigikogus kandis üldkomisjonis aruandja O. Gustavson ette üldkomisjonis vastu võetud seisukoha perekonnaseisu arhiivide suhtes järgmiselt: „Kõige tähtsamaks muudatuseks üldkomisjoni poolt oli see, et perekonnaseisu arhiivid tunnistati tarbetuks ning jäeti eelnõust välja. Need arhiivid pidid asuma maakonnavalitsuste juures vastava linna ja maakonna jaoks. Tallinna ja Tartu linna jaoks olid ette nähtud erilised arhiivid. Arhiivi ülesanded olid: alal hoida perekonnaakte, valvata perekonnaseisu registreerivate ametnikkude seadusepärase talitamise järgi, anda välja tunnistusi ja dokumente ning pidada perekonnaseisu registreid.

² Kohtu- ja Siseministeriumi esindaja eriarvamus Arhiivnõukogu 18. XII 1929. a. istungi päevakorra p. 5. ja 6. all vastu võetud otsuste kohta.

³ RT 191/192 — 1925 Perekonnaseisu seadus § 13: Aktiraamatute teised eksemplarid saadetakse hoiule siseministeriumi iga aasta lõpul seitsmejärgmise päeva jooksul.

Üldkomisjoni enamus leidis aga, et aktide ära kirjade alalhoidmine tuleks odavuse mõttes panna Siseministeeriumi peale⁴. Sel kujul on see vastu võetud ka Riigikogu pleenumi poolt ja välja kuulutatud „Riigi Teatajas“. Seletada neid §§ selles mõttes, nagu nõuaksid nad Kohtu- ja Siseministeeriumi juurde erilise perekonnaseisu aktide arhiivi loomist, ei ole järelikult mingit alust. Muidugi, Kohtu- ja Siseministeerium on kohustatud alal hoidma perekonnaseisu aktiraamatute teisendid, on kohustatud üle võtma perekonnaseisu arhiivid seal, kus vaimulikud ei soovi täita perekonnaseisuametniku kohuseid⁵, ja muidugi ka kohustatud välja andma tunnistusi ja dokumente perekonnaseisu asjus. Seda ülesannet teostab praegu Kohtu- ja Siseministeerium perekonnaseisu aktide arhiivi kaudu⁶. Muid ülesandeid Perekonnaseisu seadus Siseministeeriumi koondatud perekonnaseisu arhiivide suhtes Kohtu- ja Siseministeeriumile ja järelikult ka perekonnaseisu aktide arhiivile, kui Siseministeeriumi vastavaid ülesandeid tegelikult teostavale organile, peale ei pane.

Kui nüüd küsida, milline on Kohtu- ja Siseministeeriumi koondatud kirikuraamatute õiguslik iseloom, siis kõige eelõeldu põhjal tuleb sinna koondatud perekonnaseisu arhiive ja järelikult ka küsimuses olevaid kirikuraamatuid vaadelda samuti kui Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt produtseeritavaid arhivaale. See seisukoht on peale eelõeldu teoreetiliste kaalutluste leidnud tunnustust ka Perekonnaseisu seaduse § 65 tegelikus rakenduses. Nii on Kohtu- ja Siseministeerium üle võtnud ainult need perekonnaseisu arhiivid, resp. kirikuraamatud, kus vaimulikud, kelle valdamisel need arhiivid seni olid, ei võtnud enese peale perekonnaseisuametniku ülesandeid või loobusid sellest hiljem. Kirikuraamatud aga, mis asusid Riigi Keskarhiivis, jäid üle võtmata, nagu see vastab ka Perekonnaseisu seaduse § 65 mõttele.

Arhiivi seaduste järgi tuleb teatava aja möödudes kõik Eesti Vabariigi päralt olevad aktid ja dokumendid, millel on

⁴ Riigikogu protokollid, 9. istungjärk 1925. a., veerg 239.

⁵ Perekonnaseisu muudatuste registreerijaiks olid enne peaaegjalikult vaimulikud BES §§ 1—3, VSK XI k. 1. j. § 455, VSK X k. 1. j. §§ 25—31, 34; TKS §§ 1349, 1354 jj.

⁶ Kohtu- ja siseministri juhtnõõrid Perekonnaseisu seaduse kohta (RT 48 — 1926) §§ 83—89.

ajalooline tähtsus, koondada Riigi Keskarhiivi⁷. See tähtaeg on üldiselt ette nähtud 20-aastane (5 aastat ametiasutises ja 15 aastat riigiarhiivis), kuid ta võib tarbe korral ka pikem olla⁸. Praegu perekonnaseisu aktide arhiivis hoiduvad Põhja-Eesti kirikuraamatud käivad täiesti seaduse mainitud normide alla: 1) nad on „Eesti Vabariigi päralt olevad aktid ja dokumendid“ ja 2) omavad kahtlemata väga suurt ajaloolist tähtsust. Küsimusse võib tulla ainult momendi küsimus, millal nad tuleb Riigi Keskarhiivile üle anda. Siin omavad esmajärgulist tähtsust tegeliku elu nõuded, nimelt vajadus üleantavate arhivaalide järgi ametiasutise funktsioonide täitmisel. Perekonnaseisu aktide arhiivi peaülesanne seisab peale arhivaalide säilitamise just perekonnaseisu tunnistuste ja dokumentide väljaandmises. Loomulikult ei tohi siin kõnesolevate kirikuraamatute üleandmine keskarhiivile nende ülesannete sooritamisele takistuseks olla. Ent kirikuraamatuist kuni 1833. aastani tuleb vastavaid tunnistusi välja anda väga harva. Perekonnaseisu seaduse põhjal välja antavais perekonna seisu tõestavais dokumentides tuleb kõige vanema daatumina märkida vanemate sünniaeg⁹, mis ainult väga harvul juhtudel võib ulatuda 1833. aastast kaugemale. Ka teistel juhtudel nõutavate dokumentide puhul tuleb nii vanust kirikuraamatuist andmeid harva hankida, nagu näitab muu seas Lõuna-Eesti kirikuraamatuist Riigi Keskarhiivist nõutavate väljavõtete vähene arv. Need kirikuraamatud omavad tähtsust vaid teadusliku, peamiselt genealoogilise uurimise seisukohalt. Selle pärast pole perekonnaseisu aktide arhiivil ka oma ülesannete täitmise seisukohalt vajalik vanemate kirikuraamatute hoidmine Kohtu- ja Siseministeeriumis, vaid nad tuleks õieti, arvesse võttes eelmainitud arhiiviseadusi, üle anda Riigi Keskarhiivile. Millise daatumini kirikuraamatud

⁷ Riigiarhiivi põhimäärus (RT 67 — 1922) § 2: Riigiarhiivi ülesanded on: ... 2) koguda arhivaale, mis riigiasutistes viis aastat on seisnud, korraldada neid ja hoida alal, ja 3) üle anda ajaloolisele keskarhiivile arhivaalid, mis viieteistkümmend aastat alal hoitud. Keskarhiivi põhimäärus (RT 67 — 1922) § 1: Keskarhiivi ülesanne on vastu võtta riigiarhiivilt, korraldada ja alal hoida kõik Eesti Vabariigi päralt olevad aktid ja dokumendid, millel on ajalooline tähtsus ja mis riigiarhiivis viieteistkümmend (15) aastat alal hoitud.

⁸ Riigiarhiivi põhimäärus (RT 67 — 1922) § 2, märkus 2.

⁹ Perekonnaseisu seadus (RT 191/192 — 1925) § 6.

tuleb keskarhiivi üle anda, kas võtta selleks piiriks 1833. a., millest peale hakati luteri usu kirikutes pidama personaalraamatuid, või mõni teine veel hilisem, kuulub kohtu- ja siseministri otsustamisele, vastavalt Riigiarhiivi põhimääruse § 2 märkus 2 p. a-le¹⁰.

Genfi Ühtlustatud veksliseadus 1930. aastast.

Õiguspõhiline ja õigusvõrdluslik arutelu.

Valter Nõges.

(Järg.)

§ 3. Genfi Ühtlustatud veksliseaduse olulisemaid erinevusi meie Veksliseadustikust.

I. Põhimõisted ja vekslivõime. — ÜV-es nagu VS-uski pole antud vekslimõiste ning vekslivõime määrangut, kuid väljendi on leidnud veksliakti abstraktsus³⁸ ja sõltumatus³⁹. Mis puutub vekslivõimesse⁴⁰, siis seda normib G I K, mitte aga ÜV. Samuti nagu VS-us on ka siin läbi viidud natsionaalprintsip, sest vekslivõime on jäetud natsionaalseaduse määrata⁴¹. Isik, kes on teatud riigis vekslivõimetu, peetakse siiski kohustunuks vekslivõime järgi, kui ta on alla kirjutanud vekslile seal maal, mille seaduseandluse järgi ta oleks vekslivõimeline⁴². Kuid lepinglasriik ei tarvitse tunnustada kehtivaks⁴³ oma kodaniku kohustumist vekslivõime järgi, kui see on kehtiv lepinglasriigis ainult eelmises lauses toodud reegli põhjal⁴⁴.

II. Vekslivorm. — ÜV-es tähistatud vekslirekvisiidid, niihästi liht- kui ka käskvekslite kohta, on üldiselt

¹⁰ Riigiarhiivi põhimäärus (RT 67 — 1922) § 2 märkus 2 p. a: Arhivaalide üleandmise tähtaega võib pikendada riigi keskasutistest riigiarhiivi vastava ministri määramisel.

³⁸ ÜV-e 17. art.; Res. 16. art.

³⁹ ÜV-e 7. ja 69. art.; G I K-i 3. art. 2. lõige.

⁴⁰ Vekslivõime = aktive Wechselfähigkeit; vekslivõime = passive Wechselfähigkeit.

⁴¹ G I K-i 2. art. 1. lõige.

⁴² G I K-i 2. art. 2. lõige.

⁴³ Kehtima = maksmata = de jure = gelten; kehtima = maksmata panema.

⁴⁴ G I K-i 2. art. 3. lõige

samased VS-us ette nähtud vekslitarvikutega⁴⁵. Olulised erinevused on järgmised:

1. Meie VS-u järgi ei peeta vekslis säärast akti, milles puudub maksutähtaja, samuti ka koostamiskoha tähistus⁴⁶. ÜV-es aga veksli, milles pole tähendatud maksutähtaeg, kuulub lunastamisele näitamisel⁴⁷. Samuti veksli, milles pole märgitud tema koostamiskoht, peetakse allkirjutatuks veksliväljaja allkirja kõrval märgitud paigas⁴⁸. Sel uuendusel on see hea külg, et ta vähendab vekslitühiseks tunnistamise võimalusi.

2. Sama tähtsus on ka ÜV-e 6. artiklil, mis ei nõua vekslisumma tähistamist tingimata sõnades, kuna seda võib kirjutada ka ainult numbrites⁴⁹. ÜV ei aseta sõnades tähendatud vekslisummat alati eelisseisukorda, sest kui vekslisumma on tähendatud vekslile mitu korda kas sõnades või numbrites ja kui neis ilmneb erinevus, siis on väiksem neist lunastussummaks, olgugi et see on kirjutatud numbrites⁵⁰. Sel juhul aga, kui vekslisumma on tähendatud vekslile ühe korruga sõnades ja numbrites ning kui neis ilmneb erinevus, siis on küll sõnades tähendatu lunastussummaks⁵¹.

3. Puht otstarbekohasuse seisukohast on tervitatav vekslidõiguse tehnilise eduna ÜV-e 5. art. ette nähtud uudsus, vastavalt millele veksliväljaja võib määrata vekslis, mida lunastatakse näitamisel või teatud aeg pärast seda, et selle vekslisummast arvatakse intresse; kõigis teistes vekslis peetakse säärane intressimäärang mittekirjutatuks⁵². See uudsus näib olevat täiesti ratsionaalne, kuna me ei saa pidada ometi vekslivahekordi oma loomult tasuta toiminguks. Arves-

⁴⁵ ÜV-e 1., 2.; 75. ja 76. art; VS-u 3., 14., 86. ja 88. art. Vekslitarvik = vekslirekvisiit.

⁴⁶ Vrd. VS-u 3., 14., 86., 88. ja 5. art.

⁴⁷ ÜV-e 2. art. 2. lõige ja 76. art. 2. lõige.

⁴⁸ ÜV-e 2. art. 4. lõige ja 76. art. 4. lõige.

⁴⁹ Vrd. VS-u 4., 14. ja 88. art.

⁵⁰ ÜV-e 6. art. 2. lõige.

⁵¹ ÜV-e 6. art. 1. lõige.

⁵² Meie VS ei keela erilisi kokkuleppeid intresside maksmiseks vekslidõiguse järgi, kuid ta ei luba tähendada säärast tingimust veksliteksti (vrd. 12. art.). Sääraste kokkuleppe kohta võib koostada küll eriakti (vrd. Zurn. Soed. Dep. Gos. Sov. 1902. a., nr. 197, lk. 36 ja 37).

tades aga seda, et vekslivahekorra aluseks pole alati laenu toiming, siis on ka mõeldav, et teenete ekvivalendiks võib olla intresside asemel mõni teine väärtus. Ka kindla maksutähtpäevaga vekslitesse pole tarvidust mahutada intressimäärangut, kuna intresside ette arvutamise on võimalik lahendada seda küsimust juba vekslisumma määramisel. Samuti on selge, et see pole võimalik nende vekslite suhtes, mis kuuluvad lunastamisele näitamisel või teatud aeg pärast seda, kuna nende maksutähtaja kestus pole ette määratav⁵³.

4. Ka blankoveksli küsimuses ilmneb erinevus meie ja Genfi veksliseadustiku vahel. VS-u 14. ja 88. artikli järgi allakirjutatud veksliplank, milles pole tähistatud kõik olulised vekslitarvikud, ei oma vekslijõudu, kuni ta pole täidetud. Neid artikleid on tõlgendanud meie Riigikohus⁵⁴ ja korduvalt Vene Dirigeeriv Senat⁵⁵. Mõlemad nad on asunud seisukohale, et allakirjutatud veksliplank osutub oma juriidilise loomu järgi mitte vekslis, vaid ainult vekslikavaks, mille väljamisega ja vastuvõtmisega ei looda vekslivahekorda plangi allakirjutaja ja selle vastuvõtja vahel, vaid sellega tekib ainult vekslivahekorra loomise võimalus nende isikute vahel plangi täistäitmise teel vekslitektiga plangi vastuvõtja, kui vekslite esimese omandaja nimele. Alles plangi täistäitmise silmapilgust alates vekslitektiga plangi vastuvõtja nimele osutub viimane, kui vekslite esimene omandaja, õigeks vekslivaldajaks, kellele kuuluvad kõik vekslite järgnevad õigused. Pole aga see, kellele anti allakirjutatud veksliplank selle allakirjutaja poolt, kasutanud eelmainitud õigust, vaid tähendatud plangi vekslitektiga täis täitnud kellegi teise isiku nimele või plangi täitmatult edasi andnud teisele isikule ja see tema täitnud oma nimele, siis on säärasel viisil koostatud dokument VS-u seisukohalt maksusetu ning tühine. Puudulikult koostatud veksliplanki on õigustatud täitma vekslitektiga ning seejuures ainult oma nimele see, kellele on antud plank selle allakirjutaja poolt; täistäitmata plangil pole

⁵³ Vrd. Kaminka, A.: op. cit., lk. 59.

⁵⁴ Rk h T 1929. a. toim. nr. 66 Kuusik-Sarviku asjus.

⁵⁵ Vrd. Vene Dirigeeriva Senati Tsiv. Kass. Dep. otsuseid: 1906. a. nr. 5, 1913. a. nr. 32, 1915. a. nr. 22 ja 1916. a. nr. nr. 13, 27 ning 44.

veksli jõudu ja seepärast ei või toimuda tema indosseerimine VS-us ette nähtud korras.

ÜV on vastu tulnud tegeliku elu nõuetele ning andnud blankovekslile seadusliku tunnustamise. Vastavalt ÜV-e 10. artiklile võib väljata puudulikult koostatud veksliplanki, mille täidab vekslisaaja vastavalt kokkuleppele. Kui puudulikult koostatud veksel on hiljemini täiendatud sobinud kokkuleppe vastaselt, siis sellest kõrvalekaldumist ei saa vastelda vekslivaldajale, kui ta pole omandanud vekslit halvas usus või kui ta selle omandamisel pole toiminud raske hooletusega. Olgu siinkohal mainitud, et iga lepinglasriik võib reservida endale õiguse mitte mahutada oma natsionaalseadusse blankovekslite kohta käivat artiklit ÜV-est⁵⁶.

5. ÜV ei näe ette tingimusi, missuguste olulisel lubatakse teha vekslis sääraseid parandusi, mis muudavad oluliselt selle sisu. Samuti vaikib ta edasiande-pealdistes tehtavaist parandusist. Neid küsimusi puudutab ta ainult ühes, nimelt 69. artiklis: „Veksli teksti muutmise korral need isikud, kes on alla kirjutanud pärast seda muutmist, on kohustatud muudetud teksti sõnastuse järgi; enne seda alla kirjutanud on aga kohustatud esialgse teksti sõnastuse järgi.“ Nagu sellest artiklist nähtub, ÜV ei näe ette paranduste jaoks mingit vormi, tunnistades akti vekslis isegi sel juhul, kui on tehtud parandus vekslisummas. Meie VS-u järgi ei lubata üldse parandusi vekslisummas, igasugused teised parandused vekslis, mis selle sisu oluliselt muudavad, peavad olema õiendatud enne veksliväljaja allkirja⁵⁷; samuti on lubatud parandusi edasiande-pealdistes ainult allakirjutatud õiendiga⁵⁸.

Niihästi ÜV-e kui ka meie VS-u süsteemil on omad paremused, kuid nad pole ilma ka puudusist. Meie praeguse süsteemi hüveks on tema järjekindlus, ülevaatlikkus ja selgus. Säärase vekslitextiga tutvumisel, milles ei leidu üldse parandusi või mille parandused on vastavalt õiendatud, võib tekkida loomulikult vähem arusaamatusi ning kahtlusi kui sellise süsteemi juures, mis lubab igasuguseid ning mitmevormi-

⁵⁶ Res. 3. art.

⁵⁷ VS-u 13., 14. ja 88. art.

⁵⁸ VS-u 19. ja 89. art.

lisi õiendeid. Kuid teisest küljest, raske on ette näha kõiki neid juhte, kus osutub vajalikuks parandamine; kuna aga vekselsel kirjutatakse tempelpaberile, siis järelikult mitteõiendamise võimalus võib kaasa tuua enesega paratamatult tasutud tempelmaksu asjata kaotsimineku. Nii näeme, et selles küsimuses on raske eelistada üht süsteemi teisele, kuid näib siiski, et ÜV vähema vormilikkusega on vastuvõetavam tegeliku elu nõuetele ja pealegi selle süsteemi juures pole võimatu kontrollida täpsalt veksliteksti ning selle kohta tehtud õiendeid, olgugi et see on pisut raskem kui meie praeguse süsteemi juures.

III. Indosseerimine. — Olulisemad erinevused meie ja Genfi veksliseadustiku vahel vekslite edasiandmise küsimuses on järgmised:

1. ÜV arvab nende isikute hulka, kelle kasuks võib toimuda indosseerimine, peale trasssandi ja iga vekslitekohusliku, vastandina meie VS-ule isegi trassaadi, vaatamata sellele, kas vekselsel viimase poolt on aktseptitud või mitte; kõik need isikud võivad uuesti indosseerida vekslit⁵⁹. Meie VS näeb ette vekslite andmist trassaadile ainult kustutamiseks⁶⁰. See ÜV-e artikkel võimaldab eriti pankadele veksliteportfelli likviidsuse säilitamist, sest neile on jäetud seega õigus juba lunastatud aktsepti uuesti liikvele lasta. Sellega ühtlasi on antud pankadele võimalus saavutada kokkuvõtte kulusdes veksliteplankidele, kuna nende poolt sel teel indosseeritavad vekslid ei kuulu uuesti tempelmaksustamisele, mis põhimõtte on läbi löönud nende maade praksises, kus juba kohaldatakse säärase normi⁶¹. Loomulik, et see viimane asjaolu pole kasulik fiskusele.

2. Samuti erinevalt on normitud küsimus vekslite edasiandmise keelu tagajärgedest VS-us ja ÜV-es. Meie VS-u 22. art. järgi võib keelata vekslite edasiandmist vastava märkusega veksliteväljaja või indossant ning säärase keelu vastu tehtud indossament pole kehtiv ainult selle suhtes, kelle poolt keelati vekslite edasiandmine. ÜV-e järgi on

⁵⁹ ÜV-e 11. art. 3. lõige.

⁶⁰ VS-u 17. ja 89. art.; vrd. 34. art.

⁶¹ Vrd. Comptes Rendus, lk. 193 jj.

samad tagajärjed ainult sel juhul, kui säärane keeld on tehtud indossandi poolt⁶², kui aga veksliväljaja on paigutanud vekslisse sõnad „edasiandehõigusega“ või samatähendusliku väljendi, siis võib toimuda küll akti edasianne, kuid ainult hariliku loovutuse (*cessio*) vormis ja tagajärgedega⁶³. See reegel näib olevat täiesti otstarbekohane, sest kui üldse on lubatud klausel veksliväljaja poolt vekslisse, siis pole mingit alust lubada säärase veksliväljaja poolt indosseerimist, millega kanduksid üle indossaadile kõik selle veksliga seotud õigused⁶⁴.

3. Niihästi meie kui ka Genfi veksliseadustikus on leitud väljenduse põhimõtte, et indosseerimine peab olema tingimusteta, kusjuures indossandil on õigus vabastuda vastava klauseliga vastutusest aktseptimise ja lunastamise eest⁶⁵. Kuid meie VS-ust erinevalt näeb ette ÜV, et sel juhul, kui trassant pole keelanud veksliväljaja esitamist aktseptimiseks, võib määrata iga indossant, et veksel tuleb esitada aktseptimiseks, ühtlasi andes selleks eritähtpäeva või jättes aja lahtiseks⁶⁶. ÜV-e järgi vekslid, mis kuuluvad lunastamisele määratud aja järel pärast näitamist, tuleb esitada aktseptimiseks ühe aasta jooksul, arvatud veksliväljaja koostamispäevast; trassandil on õigus lühendada või pikendada seda tähtaega, kuid samuti ka indossandil on õigus lühendada neid tähtaegu⁶⁷. Sama määrus on kehtiv ka lihtvekslite kohta, mis on lunastatavad teatud tähtajal pärast näitamist, nimelt nende tähtaegade suhtes, mille kestel tuleb esitada need lihtvekslid veksliväljajale näitamispäeva määramiseks⁶⁸. Kuna nende normidega tõmmatakse veksliväljaja käibesse suurem ring isikuid, siis näib, et selle uudsuse ainukeseks tagajärjeks on veksliväljaja edasiandmise võimaluste suurenemine⁶⁹.

⁶² ÜV-e 15. art. 2. lõige ja 77. art.

⁶³ ÜV-e 11. art. 2. lõige ja 77. art.

⁶⁴ Vrd. Kaminka, A.: op. cit., lk. 64.

⁶⁵ ÜV-e 12. art. 1. lõige, 15. art. 1. lõige ja 77. art.; vrd. VS-u 17., 21., 29. ja 51. artikliga.

⁶⁶ ÜV-e 22. art. 4. lõige.

⁶⁷ ÜV-e 23. art.; vrd. VS-u 37. art. 3. p.

⁶⁸ ÜV-e 78. art. 2. lõige.

⁶⁹ Vrd. Kaminka, A.: op. cit., lk. 63.

4. Täieliku uudsusena meie VS-u suhtes esineb ÜV-es pandi-indossament, mille sihiks on kindlustada pandiõigusega vekslivaluuta tagasisaamist. Kui indossamendis on märges „valuuta kindlustuseks“ („*valeur en garantie*“), „valuuta pandiks“ („*valeur en gage*“) või mõni teine pantimist tähendav väljend, siis vekslivaldaja võib teostada vekslit järgi kõiki õigusi, kuid tema poolt tehtud indossament on ainult volitusindossamendi jõuga⁷⁰. Neil juhtudel vekslit järgi vastutavad isikud ei saa end kaitseda vekslivaldaja vastu vaietega, mis põhinevad nende isiklikul vahekorral indossandiga, kui mitte vekslivaldaja, vastu võttes vekslit, pole toiminud tahtlikult võlgniku kahjuks⁷¹. Pandi-indossament on ette nähtud ka Haagi Vekslireglamendis⁷², kuid Haagi vastava konventsiooni 4. artiklis on antud õigus igale lepinglasriigile määrata, et tema territooriumil loetakse mittekirjutatuks vekslit edasiandmisel tehtud pandi-indossament. Säärast reservatsioonid ei näe ette Genfi konventsioonid⁷³, milline asjaolu tekitab Eesti vabariigile teatud raskusi liitumisel Genfi Ühtlustatud veksliseadusega, kuna meie tsiviilseadused ei tunne sellist pantimisviisi ja seepärast oleme sunnitud muutama selle sammu astumisel meie siseseaduseandlust pandiõiguse osas⁷⁴. Kuid see üks neist vähesest raskusist, mis meil

⁷⁰ ÜV-e 19. art. 1. lõige.

⁷¹ ÜV-e 19. art. 2. lõige.

⁷² Haagi Vekslireglamendi 18. art.

⁷³ Pandi-indossamendi küsimuse ümber tekkisid Genfis vekslitõiguse ühtlustamise konverentsil väga elavad vaidlused. Seda käsitleva artikli vastu võetud redaktsiooni poolt hääletasid esimesel lugemisel 16 riiki, vastu aga 12; nii et ta läks läbi võrdlemisi väikese häälteenamusega. Vrd. Comptes Rendus, lk. 201—210.

⁷⁴ BES-e järgi tekib pandiõigus kinnistule vastava lausendi sisestamisega kinnisturaamatusse ja ainult sellest momendist kandub võlastajale asjaõigus sellele kinnistule (1393. §). Vallastu pantimine toimub kehtiva tsiviilõiguse järgi üldreeglina käsipandi näol. Käsipant tekib vallastu üleandmisega võlgniku poolt võlastajale viimase nõude kindlustamiseks, kui säärane tahe eseme üleandmisel nimelt selle sihiga väljendatakse kas otseselt või vaikselt, kusjuures on lubatud eseme nn. sümboolne üleandmine, näit. võtmete, arvete, konossamentide üleandmise näol (BES § 1469 jj.).

Olgugi et kohaliku kohtu reformi puhul 1889. a. kaotati vallastu hüpoteek, s. t. vallastu pantimine panditava eseme füüsilise üleandmiseta võlastajale ja eseme tegeliku käespidamiseta (*detentio*) viimase poolt,

tuleb ületada ühinemisel ÜV-ega, ei tohiks põhjustada mingil tingimusel eitavat seisukohta liitumisküsimuses.

IV. Aktseptimine. — Selles küsimuses on VS-u ja ÜV-e erinevus võrdlemisi põhjalik.

Meie veksliseadustiku järgi on vekslite esitamine aktseptimiseks tingimata vajalik toiming, sest ainult vastuvõtmisega kohustub trassaat lunastama vekslid selle tähtpäeval⁷⁵. Seda toimingut peetakse niivõrd vajalikuks, et meie VS üldse ei näe ette võimalust vekslivaldaja vabastamiseks sellest kohustisest. Samuti tagajärjeta võiksime otsida VS-ust artiklit, mis trassandil lubaks keelata vekslite esitamist aktseptimiseks. Arvestades VS-u 12. artiklis väljendatud üldpõhimõtet, peame küll tulema otsusele, et meil kehtiva vekslite õiguse järgi eelmainitud võimalused pole üldse lubatud. Kuid teisest küljest, meie VS ei määra ei eritähetaega, mille jooksul veksel tuleks esitada aktseptimiseks, ega ka sankt-

siiski on see leidnud kohaldamist kaubandusõiguses komisjonäride, ekspediitorite jt. kohta (vrd. TKS-e 1899. art. lisa 22. §-i 4. p., vt. samuti Gassmann, A. ja Nolcken, A.: *Položeniya o preobrazovanii sudebnoj časti i krestjanskich prisutstvennyh mest v Pribaltijskich gubernijach i pravila o privedenii označennyh položeniij v dejstvije. S izloženiem soobraženij, na koich oni osnovany.* 2. izd. SPB, 1890. Lk. 293 ja 294). Säärane on meie kehtiva seaduseandluse seisukoht pandiõiguse suhtes.

Kohtutegelus on avardanud seda positsiooni, püüdes vastu tulla tege-liku elu nõuetele. Nii on meie Riigikohus fikseerinud järgmise omapärase kaubandusõigusliku tava olemuse, mille järgi pankade poolt antavate laenude, avatud „on call“ arvete ja krediitide kindlustamine vallastuga võib toimuda panditud vallastu füüsilise ülevõtmiseta (*apprehensio*) ja käespidamiseta (*detentio*) pandivõtja panga poolt (vt. Riigikohtu Otsused 1928, nr. 62). Nii näit., 16. detsembril 1927. a. Riigikogu poolt vastu võetud Pikalaenu panga põhikirja (RT 1927, 115, I, 99) tunneb tähtajaliste laenude andmist muu seas vekslite ja võlakohustiste vastu, mis kindlustatud kaupade, materjalide, põllumajandusliku inventari ja muu vallastuga, ja näeb otse ette, et sel viisil panditud vallastu võib jääda ka võlgniku pidamisole holdmiseks või kasutamiseks, ning määrab, et säärasel korral kuulutatakse võlgniku kulul pantimisest „Riigi Teatajas“ ja pannakse üles sellekohane teadaanne panditud vallastu hoiuruumi või platsile nähtavasse kohta (vt. Pikalaenu panga põhikirja 35. §-i 3. p. ja 38. §-i; vrd. samuti Nõges, Valter: *Kreeditoride nõuete rahuldamine meil eri- ning üldkonkursis.* Tallinna, 1931. Lk. 12 jj.).

⁷⁵ VS-u 96. art.

siooni selle täitmata jätmise eest. Kõigi vekslite esitamine aktseptimiseks võib toimuda maksutähtpäeva saabumiseni⁷⁶ ja isegi pärast seda⁷⁷. Vekslit võib esitada aktseptimiseks mitu korda, kui aktseptimisest loobumise asjaolu pole tõstatatud veel protestiga. Seejuures aga protestimine mitteaktseptimises pole sunduslik vekslivaldajale, sest see on talle vajalik ainult sel juhul, kui ta soovib säilitada õigust vekslisumma sissenõudmiseks enne maksutähtpäeva⁷⁸. Kuid eelmainitud õigus tekib ainult vekslimitteaktseptimisel⁷⁹. Veksliväljaja ei saa vabastuda ennetähtaegsest vekslilunastamiskohustusest vekslimitteaktseptimise puhul, sest ta on vastutav mitte ainult vekslilunastamise, vaid ka selle aktseptimise eest⁸⁰. Kõigest sellest nähtub, et meie VS-u järgi aktseptimise praktiline loomus ja tähtsus peitub kõige pealt selles, kas vekslivaldaja on õigustatud nõudma vekslilunastamist ka enne selle maksutähtpäeva või ainult pärast seda⁸¹.

Genfi ÜV erineb meie vekslioiguse sellest küsimusest kõigis punktides kas ise või annab õiguse vekslkohuslikele neist kõrvale kalduda. Kõigi nende erinevuste peamine eesmärk on muuta vekslioiguse aktseptimisinstituuti paindavamaks. Peatume siinkohal ainult mõnel olulisemal erinevusel.

1. ÜV-es on jäetud võimalus trassandile vabastuda vastutusest aktseptimise eest⁸² sellega, et ta võib keelata vekslil esitamist aktseptimiseks, välja arvatud ainult need juhud, kui veksel kuulub lunastamisele kas kolmanda isiku juures või trassaadi elukohast erinevas paigas või teatud aeg pärast näitamist⁸³. Aktseptimiseks esitamise keelu olelusel langeb ära ühtlasi võimalus teostada ennetähtaegset regressi mitteaktseptimise puhul mitte ainult trassandi, vaid ka indossantide ja teiste vekslkohuslike vas-

⁷⁶ VS-u 92. art. 2. p.

⁷⁷ VS-u 98. art.

⁷⁸ VS-u 97. art.

⁷⁹ VS-u 100. art.

⁸⁰ VS-u 11. art., 87. art. 3. p. ja 99. art. 1. p.

⁸¹ Vrd. Nolcken, A.: op. cit., lk. 92.

⁸² ÜV-e 9. art. 2. lõige.

⁸³ ÜV-e 22. art. 2. lõige.

tu⁸⁴. Indossantidele pole antud õigust eriti keelata vekslit esitamist aktseptimiseks. Pöördumatuse pealdis vabastab neid isiklikult vastutusest lunastamise kui ka aktseptimise eest⁸⁵.

Trassant võib samuti määrata, et aktseptimiseks esitamine ei või toimuda enne selleks antud tähtpäeva⁸⁶. ÜV ei näe ette säärase keelu rikkumise tagajärgi, kuid näib siiski, et sel juhul toimunud vekslit aktseptimine enne selleks määratud tähtpäeva ei oma juriidilist tähendust⁸⁷.

2. Vekslid, mis kuuluvad lunastamisele teatud aeg pärast näitamist, tuleb esitada aktseptimiseks kas seaduses või eriti selleks trassandi või indossandi poolt ette nähtud tähtajal⁸⁸. Kui on lastud mööda minna seaduslik või trassandi poolt määratud tähtaeg, siis vekslivaldaja kaotab regressiõiguse kõigi vekslitkohuslike vastu⁸⁹; kui aga on möödunud indossandi poolt ette nähtud tähtaeg, siis kaotab ta säärase õiguse ainult selle indossandi vastu⁹⁰.

3. Trassant võib määrata igas vekslis, et see tuleb esitada aktseptimiseks, andes ühtlasi selleks eritähapäeva või jättes aja lahtiseks⁹¹. Sama õigus on ka indossandil, kui trassant pole keelanud vekslit esitamist aktseptimiseks⁹². Kui trassandi poolt määratud tähtajal veksel pole esitatud aktseptimiseks, vekslivaldaja kaotab oma regressiõigused, mis tekivad mitteaktseptimisel kui ka mittelunastamisel, kui aga määrangu sõnadest ei järeldu, et trassant on mõelnud vabastuda ainult vastutusest mitteaktseptimise eest⁹³. Kui indossamendis on määratud esitamistähapäev, siis võib toetuda sellele ainult indos-

⁸⁴ ÜV-e 43. art. 2. osa 1. p., vrd. ka 3. p.

⁸⁵ Vrd. VS-u 21. ja 51. art.

⁸⁶ ÜV-e 22. art. 3. lõige.

⁸⁷ Nimelt seepärast, et ÜV-e 22. art. on erand 21. artiklile, mis lubab esitada vekslit aktseptimiseks igal ajal maksutähapäeva saabumiseni.

⁸⁸ ÜV-e 23. art.

⁸⁹ ÜV-e 53. art. 1. lõige.

⁹⁰ ÜV-e 53. art. 3. lõige.

⁹¹ ÜV-e 22. art. 1. lõige.

⁹² ÜV-e 22. art. 4. lõige.

⁹³ ÜV-e 53. art. 2. lõige.

sant; selle tähtaja möödalaskmisel vekslivaldaja kaotab regressiõiguse ainult selle indossandi vastu⁹⁴.

4. Aktseptimisest keeldumine trassaadi poolt peetakse lõplikuks ja seepärast ÜV ei näe ette võimalust vekslit aktseptimiseks pärast ühekordset keeldumist. Aktseptimisest keeldumine tuleb sedastada vastava protestiga⁹⁵, vastasel korral kaob õigus regressiõiguse teostamiseks mitte ainult enne maksetähtpäeva, vaid ka pärast seda⁹⁶. Protest mitteaktseptimises vabastab vekslivaldaja lunastamiseks esitamise ja mittemaksmise protestimisest⁹⁷.

V. Lunastamine. — Ka selles küsimuses esitab ÜV meile võrdlemisi olulise uudsuse nn. efektiivklauseli näol. Ta määrab üldreeglina, et kui vekslit lunastamine on ette nähtud rahas, mis pole lunastamiskohas seaduslikuks maksuvahendiks, siis võib tasuda selle summa riigirahas vastavalt maksetähtpäeva kursile⁹⁸. Sama põhimõte on väljendatud ka VS-us. Kuid sellest erinevalt lubab ÜV mitte kohaldada eelmainitud üldreeglit sel juhul, kui trassant on määranud, et lunastamine peab toimuma teatud kindlaksmääratud rahas (*clause de paiement effectif en une monnaie étrangère*)⁹⁹. Olgu siinkohal tähendatud, et igal lepinglasriigil on õigus muuta, kui ta peab seda tarvilikuks oma riigiraha vahetuskursiga ühenduses olevatel erakordsetel oludel, eelmainitud klauselit, mis normib tema territooriumil lunastatavate vekslite tasumist välisvaluutas. Sama reeglit võib kohaldada natsionaalsel territooriumil väljatud vekslite kohta¹⁰⁰.

VI. Mittelunastamise tagajärjed. — Meie VS-u järgi veksel, mis jäeti lunastamata, peab protestitama regressiõiguse säilitamiseks¹⁰¹. Kui lunastamata veksel jääb protestimata, siis vabanevad vastutusest indossandid,

⁹⁴ ÜV-e 53. art. 3. lõige.

⁹⁵ ÜV-e 44. art. 1. lõige.

⁹⁶ ÜV-e 53. art. 1. lõige.

⁹⁷ ÜV-e 44. art. 4. lõige.

⁹⁸ ÜV-e 41. art. 1. lõige.

⁹⁹ ÜV-e 41. art. 3. lõige.

¹⁰⁰ Res. 7. art. Effektiivklauseli hinnangu kohta vrd. Kaminka A.: op. cit., lk. 49 jj.

¹⁰¹ VS-u 49. ja 55. art.

kuid vastutavaks jäävad edasi vekslite otsesed võlgnikud: lihtveksli väljaja¹⁰² ja käskveksli aktseptant¹⁰³. ÜV on loobunud nende reeglite järjekindlast läbiviimisest ning lubab mõningaid erandeid.

1. Nii võib vabastada trassant, indossant või vekslikäendaja klauseliga „tagasipööre kuludeta“ („*retour sans frais*“), „protestita“ või mõne muu samatähendusliku klauseliga, mis vekslile pealdatud ja alla kirjutatud, vekslivaldaja regressiõiguse säilitamiseks vajaliku protestimise kohustisest mitteaktseptimises või mittelunastamises¹⁰⁴. Kui vekslivaldaja, hoolimata trassandi poolt kirjutatud klauselist, laseb teha siiski protesti, siis jäävad selle tegemise kulud koguni ta enese kanda. Ainult sel juhul, kui klausel on kirjutatud mõne indossandi või mõne vekslikäendaja poolt, võib sisse nõuda protestikulud, kui protest on toimunud, kõigilt isikuilt, kelle allkirjad leiduvad vekslil¹⁰⁵. Nii näeme, et ÜV-es on leidnud kõlapinda vekslite protestimise tähtsuse vähendamise tendents, mis pole sugugi võõras nüüdisaja vekslite õpetusele.

2. Teine, mitte väiksema tähtsusega erinevus meie VS-u eelmainitud üldpõhimõttest on järgmine: kui vägisvõim (*vis major, force majeure*), mis tõkestab vekslite esitamist või protestimist määratud tähtajal, püsib üle kolmekümne päeva, arvatud maksutähtpäevast, siis viiakse teostada regressi vekslit esitamata ja protesti tegemata¹⁰⁶. Vägisvõimu juhtudeks ei peeta sääraseid asjaolusid, mis on puht-isiklikud vekslivaldajale või sellele, kellele on tehtud füüsiliseks vekslite esitamine või protesti tegemine¹⁰⁷. Meie VS ei tee sõltuvaks vekslite vahetust vägisvõimust. VS-u 35. art. järgi vabanevad vekslitekohuslikud vastutused vekslite järgi mitte ainult sel juhul, kui vekslivaldaja jätab tegemata mõne neist toimingust, mis tingivad vekslitekohuslike vastutuste VS-u järgi,

¹⁰² VS-u 55. art.

¹⁰³ VS-u 103. art. 5. p.

¹⁰⁴ ÜV-e 46. art. 1. lõige.

¹⁰⁵ ÜV-e 46. art. 3. lõike 2. lause.

¹⁰⁶ ÜV-e 54. art. 4. lõige.

¹⁰⁷ ÜV-e 54. art. 6. lõige.

vaid ka siis, kui nende vajalikkude sammude astumist tõkestab vägisvõim või kui see juhtus üldse vekslivaldaja süüta. Tuleb tunnustada, et see norm pole sattunud juhuslikult ex-vene Veksliseadustikku, vaid et siin on toimitud täiesti teadlikult. Esiteks, ex-vene seaduseandlus pole soovinud koormata protsessi võrdlemisi keerulise küsimuse lahendamise, kas antud juhul on tegemist vägisvõimuga või mitte. Teiseks, selle normiga on läbi viidud põhimõte, mille järgi vägisvõimu juhu saabumise terve riisiko on jäetud vekslivaldaja kanda¹⁰⁸. Kui kõrvutame VS-u ÕV-ega vägisvõimu juhu lahendamisküsimuses, lähtudes seejuures ainult õigluse seisukohast, siis peame eelistama küll ÕV-e lahendust, kui tahame jääda puhtobjektiivsele tasemele.

3. Meie VS tunneb ainult üht regressiõiguse teostamisviisi, nimelt pöördnõude otsese esitamise ga vekslis kohuslikule. Kuid ÕV näeb ette selle kõrval veel teise teega: igaüks, kellel on regressiõigus liht- või käskveksli järgi, võib teostada seda õigust, vastupidise määruse puudumisel, uue nn. pöördveksli väljamisega ühe, tema ees vastutava isiku lunastada näitamisel, mitte määrates erimaksjat¹⁰⁹. Ka seda uudsust võib ainult tervitada, kuna ta võimaldab regressiõiguse kiiremat teostamist.

VII. Kokkuvõte. — Eespool oleme analüüsinud ja andnud hinnangu paarikümnele olulisemale lahkuminekule, millega ÕV erineb meie VS-ust. On veel teisi erinevusi niihästi tähtpäevade ja tähtaegade määrangus kui ka teisis üksikuis küsimusis, kuid nende juures ei tarvitse meil lähemalt peatuda, sest neil ei või olla mingit kaalu Eesti liitumisküsimuse otsustamisel Genfi Ühtlustatud veksliseadusega, kuna nad on iseenesest vähetahtsuslikud, võrreldes eelmistega, ning üldjoontes ühtivad meie VS-u ettekirjutistega. Nende oluliste erinevuste objektiivne lõpphinnang langeb kahtlemata ÕV-e kasuks ja nii oleme jõudnud ka siin liitumisküsimuses ÕV-ega samale jaatavale seisukohale, millele asusime üldistel kaalutlustel käesoleva kirjutise eelmises §-is.

¹⁰⁸ Vrd. Kaminka, A.: op. cit., lk. 45.

¹⁰⁹ ÕV-e 52. art. 1. lõige.

§ 4. Eesti liitumisküsimus veksliseaduse kollisiooninorme ja vekslite tempelmaksustamist käsitlevate Genfi konventsioonidega.

I. Käesoleva kirjutise 1. §-is tähendasime, et kõik kolm Ühtlustatud veksliseadust käsitlevat Genfi konventsiooni on üksteisest täiesti sõltumatud ja seepärast on võimalik neid alla kirjutada üksikult. Eespool oleme otsustanud jaatavalt Eesti liitumisküsimuse ÜV-ga, mille tekst moodustabki Ühtlustatud veksliseaduse kohta käiva Genfi konventsiooni II lisa. Kuna selle konventsiooni II lisa käsitleb ÜV-est lubatud reservatsioonide lepinglasriikide siseseaduseandlusele, mis ei seo meid liitumisel uute kohustistega, vaid just vastupidi annab meile õiguse terve rea ÜV-e artiklite muutmiseks teatud piires, siis näib küll, et pole takistusi Eesti liitumiseks kogu selle konventsiooniga. Liitumisküsimuse lõplikuks otsustamiseks jääb meil veel peatuda kahe teise, Ühtlustatud veksliseadust käsitleva Genfi konventsiooni juures.

II. Genfi konventsioon veksliseaduse kollisiooninormide kohta (G I I K) kohustab lepinglasriike vastastikku kohaldama käsk- ja lihtvekslite kohta käivate seaduste konfliktide lahendamisel selles konventsioonis ette nähtud norme¹¹⁰. G I I K ei sisalda ainult ettekirjutisi veksliaandevõime¹¹¹ ja protesti ning teiste vekslioiguslike aktide vormi kohta¹¹², vaid vastandina meie VS-ule¹¹³ ka määrusi vekslivahekordade materiaalsoiguslike efektide¹¹⁴ ja intertemporaalsete normide kohta¹¹⁵. Iga lepinglasriigi siseseaduseandluse normida on jäetud järgmised küsimused: 1) veksliaandevõime, 2) käsk- ja lihtvekslite kohustiste vorm, 3) käskveksli aktseptandi ja lihtveksli väljaja ja teiste vekslkohuslike kohustiste efektid, 4) regressioiguse hagi teostamise tähtajad ja 5) protesti ja teiste vekslioiguslike aktide vorm¹¹⁶. Edasi on jäetud sisesea-

¹¹⁰ G I I K-i 1. art.

¹¹¹ G I I K-i 2. art.; vrd. selle kohta käesoleva kirjutise 3. §-i algust.

¹¹² G I I K-i 8. art.

¹¹³ Vt. VS-u artikleid 82—84.

¹¹⁴ G I I K-i 4.—7. ja 9. art.

¹¹⁵ G I I K-i 11. art.

¹¹⁶ Vt. ÜV-e artikleid 2—5 ja 8.

duseandluse määrata küsimus, kas käskveksli aktsept võib piirduda vekslisumma osaga ja kas käsk- või lihtveksli valdaja on kohustatud vastu võtma osalist lunastamist¹¹⁷. Samuti käsk- ja lihtvekslite lunastamismaa seadus määrab tarvitatavad vahendid käsk- või lihtvekslite kaotamise puhuks¹¹⁸. Igale lepinglasriigile on jäetud õigus mitte kohaldada selles konventsioonis sisalduvaid rahvusvahelise eraõiguse põhimõtteid, kui võrt see puutub: 1) kohustisse, mis sõlmitud väljaspool lepinglasriigi territooriumi, ja 2) seadusse, mis kuulub kohaldamisele tähendatud põhimõtete alusel, kuid mis ei vasta ühe lepinglasriigi seadustele¹¹⁹. Arvestades eelöeldut näib, et Eesti liitumise vastu ka selle Genfi konventsiooniga ei saa vist midagi ette tuua.

III. Mitte vekslisõigusest, vaid puhtpraktilisest seisukohast on ülisuure tähtsusega küsimus tempelmaksu seaduse nõuete rikkumise tagajärgedest vekslite kirjutamisel. See probleem ongi vekslite tempelmaksustamist käsitleva Genfi konventsiooni (GIII K) aines- tikuks. Meil kehtiva vekslisõiguse järgi teatavasti ei oma vekslite jõudu säärane vekslisõigusest, mis pole kirjutatud vastavale tempelpaberile¹²⁰; viimasel juhul on ta ainult lihtvõlakohustiseks¹²¹. Ex-vene vekslisõiguse säärane seisukoht on kahest küljest erandlikult omapärane. Esiteks, vekslite kehtivuse sõltuvus vekslite määrakohasest tempelmaksustamisest leiab kohaldamist praegu peale *Eesti* veel ainult *Hispaanias, Itaalias, Leedus, Lõunaslaavias ja Lätis*¹²², kuna riikide enamikus vekslid kuuluvad küll tempelmaksu alla, kuid nende kehtivus pole tehtud sõltuvaks määrakohasest tempelmaksustamisest.

¹¹⁷ ÜV-e 8. ja 7. art.

¹¹⁸ ÜV-e 9. art.

¹¹⁹ ÜV-e 10. art.

¹²⁰ Vt. VS-u 3., 14., 86. ja 88. art.; vrd. Tempelmaksuseaduse (RT 1928, art. 262) 17. §-i 13. p. ja Määrust vekslite tempelpaberite kohta (RT 1928, art. 377).

¹²¹ Vrd. Vene Dirigeeriva Senati Tsiv. Kass. Dep. Osak. 6. märtsi 1913. a. otsust Rosengarten-Veveri asjus; tsiteeritud Kaivu, Joh. ja Selteri, K. teose järgi: Tempelmaksu seadus seletustega, lisadega ja sisujuhtidega. Tallinna, 1928. Lk. 16.

¹²² Vrd. Magnus, J.: op. cit., lk. 285, 147, 175, 159 ja 163.

kohasest tempelmaksustamisest¹²³. Kuid teiseks, meie vekslidõiguse säärane seisukoht moodustab täiesti erandpositsiooni kogu meie kehtivas õiguses, sest meie tempelmaksuseaduse üldpõhimõtte järgi ei sõltu toimingu kehtivus tema määrakohasest tempelmaksustamisest¹²⁴.

Genfi konventsioon vekslite tempelmaksustamise kohta on asunud selles küsimuses riikide enamiku seisukohale. Ta kohustab lepinglasriike sel juhul, kui nende seaduseandlus pole juba säärane, muutma oma seadusi nii, et vekslitest tekkinud kohustiste kehtivus või neist järelduvate õiguste kasutamine ei sõltuks tempelmaksuseadustiku ettekirjutiste mittesilmaspidamisest¹²⁵.

Kuid seoses sellega võib tekkida küsimus, kas liitumine G III K-iga ei mõju halvavalt riigikassa huvidele, kuna ta võib avatella kodanikke mõõdahiilimisele vekslite tempelmaksustamisest, kuna mittevastavale tempelpaberile kirjutatud veksel säilitab sellele vaatamata oma täieliku jõu. Kuid ka sellest pahest hoidumiseks on ette näinud G III K kaks vahendit. Nii on jäetud iga lepinglasriigi siseseaduseandlusele võimalus seistada vekslit järelduvate õiguste teostamist ettekirjutatud tempelmaksu kui ka trahviraha tasumiseni¹²⁶. Samuti võib määrata iga lepinglasriik, et sundtäitekorda (*titre immédiatement exécutoire*) vekslite järgi saab teostada ainult

¹²³ Mõnes üksikus riigis, näit. Põhja-Ameerika Ühendriikides (vrd. Magnus, J.: op. cit., lk. 323) jm., vekslid üldse ei tempelmaksustata.

¹²⁴ Meie Tempelmaksuseaduse järgi tempelmaksu maksmise kohta käivate määruste rikkumises süüdlased eraisikud, ühingud, seltsid ja asutised, kellel lasub vastutus tempelmaksu maksmise eest, langevad trahvi alla kas hoopis maksmata jäetud, ebaõigel tähtajal või ebaõiges korras makstud tempelmaksu kümnekordses suuruses, kuid igal juhul mitte rohkem kui 5% summast, mille järgi dokument tempelmaksustamisele kuulub (19. §-i 1. punkti 1. lõige). Maksmata jäetud tempelmaks tuleb järel maksta trahvist olenemata. Ebaõigel tähtajal või ebaõiges korras makstud tempelmaks arvatakse maha trahvisummast (19. §-i 1. punkti 5. lõige). Tempeltrahvi sissenõudmine aegub, kui selle määramisest möödunud 10 aastat (20. §-i 2. punkti 2. lõige), kuid tempelmaksu maksmise kohustuse suhtes pole aegumist (23. §).

¹²⁵ G III K-i 1. art. 1. lõige.

¹²⁶ G III K-i 1. art. 2. lõike 1. lause.

siis, kui tempelmaks on tasutud tarvilikus suuruses lepinglasriigi seaduste kohaselt juba vekslite koostamise momendil¹²⁷. Seepärast ei näi olevat takistusi kohaldada vekslitele, mis väljatud Eestis, kuid mis pole kirjutatud vastavale tempelpaberile, meie tempelmaksuseaduse üldist põhimõtet, vastavalt millele kõik vekslitoimingust osa võtnud isikud oleksid iseseisvalt vastutavad vekslite tempelmaksustamise määruste rikkumise eest, kusjuures see solidaarne vastutus tuleks laiendada ka vekslikäendajatele. Samuti on võimalus anda veksliseaduses trassaadile õigus keeldumiseks säärase vekslite aktseptimisest, mis pole kirjutatud vastavale tempelpaberile¹²⁸. Kui arvestada veel seda, et siseseaduseandlusest oleneb tempeltrahvi suuruse määramine, siis näib küll, et kõigi nende vahendite tarvituselevõtmisega suudetakse ehk küllaldaselt määral hoida kodanikke tempelmaksu rikkumise soovist vekslite väljamisel. Järelikult, Eesti liitumine G III K-iga lubatud kaitsevahendite kasutamisel ei riiva meie fiskuse huve.

IV. Järelikult, käesoleva arutelu lõpp-kokkuvõtteks võime öelda:

Suurem hulk Genfi Ühtlustatud veksliseaduse ja tema kohta käivate konventsioonide ettekirjutiste uudsusist on tervitatavad puht otstarbekohasuse seisukohast vekslite õiguse tehnilise eduna. Need erinevused aga, mille kasulikkuse üle võib vaielda, on niivõrd kõrvalise iseloomuga, et nad ei võiks põhjustada mingil tingimusel eitavat suhtumist Eesti liitumisküsimusse nende kolme Genfi konventsiooniga. Üksikuid raskusi, näit. pandi-indossamendi ülevõtmisel, tuleb küll ületada, kuid seda tasub mitmekordselt ÜV-e täiuslik-

¹²⁷ G III K-i 1. art. 2. lõike 2. lause.

¹²⁸ Neid kaitsevahendeid soovitas kohaldada Vene riigis Haagi Vekslireglamendi kehtamise korral A. Nolcken, kes oli Vene esindajaks vekslite õiguse ühtlustamise konverentsil 1912. a. Haagis; vrd. Nolcken, A.: op. cit., lk. 100 jj. Ta soovitas veel võtta säärastelt vekslitelt, mis pole kirjutatud vastavale tempelpaberile, eeliseisukorra üldkonkursis ja hagimenetluses. Kuid need kitsendused pole kokkukõlas G III K-i 1. artikliga, mille 2. lõige on vaid erand 1. lõikest, seepärast on võimalik siin ainult kitsendav tõlgendamine (*interpretatio restrictiva*); sellele asjaolule juhtis tähelepanu Kaminka, A.: op. cit., lk. 44 ja 45.

kus ning tema kehtivusega seoses olevad paremused.

Seepärast kordame veel kord mitte ainult üldkaalutluste, vaid ka küsimuse üksikasjaliku ja puhtobjektiivse hinnangu põhjal, et meie arvates ei peaks olema mingisuguseid takistusi Eesti liitumiseks nende kolme Ühtlustatud veksliseadust käsitleva Genfi konventsiooniga, kuna see samm oleks täiesti kokkukõlas meie rahvusriigi üldhuvidega.

Kas tuleb jätta hagi läbi vaatamata kriminaalkohtus kohtualuse õigeksmõistmise puhul.

H. Jucum.

Meie kohtute praksis vastab jaatavalt sellele küsimusele, põhistades oma seisukohta vene õpetlaste prof. Slutševski, Foinitski, Koni ja teiste arvamuste ja osalt endise Vene Senati kriminaalkassatsiooni departemangu seletustega, olgugi et maksev KKS niisugust vastust ei anna. See praksis lähtub seisukohalt, et hagi on aktsessoorne tähendus kriminaalprotsessis, ta on tuletatud süüteost ja viimasest sõltuv: süüteo äralangemisel langeb ka hagi. Kui see nii on, kas peab siis kohtualuse õigeksmõistmise puhul hagi jääma „läbi vaatamata“? Kas ei oleks loogilisem ja otstarbekohasem säärasel korral jätta hagi „rahuldamata“? Arvatakse, nagu oleks hagi arutamine kriminaalprotsessis mõeldav ainult nii kaua kui kestab eeldus, et tegemist on süüteoga, millest on tuletatud kahjutasu nõudmine, kuna selle eelduse äralangemise momendist ei võivat enam juttugi olla hagi arutamisest kriminaalprotsessis, ja hagejal tuleb pöörduda tsiviilkohtu poole selle hagi lahendamiseks. Teiste sõnadega, hageja ei või iialgi kindel olla, et tema poolt seatud korras ja õigel ajal kriminaalkohtule esitatud ja viimaselt vastu võetud hagi kohtu poolt otsustatakse, sest peale hagi igakülgset arutamist võib kohus nõupidamistoas tulla veendumusele, et kohtualune tuleb õigeks mõista ja selle tagajärjel arutatud hagi „läbi vaatamata“ jätta. Kuid meil maksev KKS tunneb väljendit „hagi läbi vaatamata jätta“ ainult selles mõttes, et hagi üldse

arutusele ei võeta või kõrvaldatakse arutamisel, nimelt kui hagi esitatakse kriminaalkohtule pärast asja arutamise algust, kui asjaarutamine kriminaalkohtus ei või aset leida kohtualuse leidmatuse või vaimuhaiguse pärast (§ 7), hageja mitte ilmumisel kohtuistungile (§ 594) või hagist loobumise puhul (§ 19). Väljendit „hagi otsustamata jätta“ meie maksev KKS ei tunne.

KKS § 771 p. 1 põhjal teeb kriminaalkohus õigeksmõistvaid otsuseid järgmistel juhtudel: 1) kui süütegu, milles süüdistati kohtualust, pole tõestatud või tema poolt korda saatmata; 2) kui süütegu on tema poolt korda saadetud, kuid ei arvata temale süüks seaduses ette nähtud põhjustel (RNS § 10, NS § 92, UNS §§ 39—43); 3) kui tegu, milles süüdistati kohtualust, ei ole keelatud seaduseandja poolt karistuse ähvardusega.

On tõesti arusaamatu, mis põhjusel ja mis otstarbeks peaks hagi kriminaalprotsessis läbi vaatamata jääma, kui kohtualune on õigeks mõistetud seepärast, et süütegu pole korda saadetud tema poolt või on tõestamata. Jääb arusaamatuks, missugustel kaalutlustel arvatakse, et hageja võiks esineda tsiviilkohtus õigeksmõistetud kohtualuse vastu. TKS § 5 alusel oleneb hagejast, kui hagi aluseks on süüteo läbi vahenditult tekitatud kahju, kas ta esineb hagiga kriminaalprotsessis vastava süüdistuse arutamisel või tsiviilkohtus pärast süüdistuse lõplikku otsustamist kriminaalkohtu poolt. Pole olemas seadust, mis lubaks kriminaalkohtule saata hagejat oma õigel ajal ja seatud korras esitatud hagiga tsiviilkohtusse vastu tema soovi või loobuda hagi otsustamisest. Kui meil valitsev kohtupraktis arvab, et hagi ära langeb ainult süüteo äralangemise puhul, siis on kõnesolevail juhtudel selge, et süütegu ära langenud ei ole ning järelikult pole mingit alust hagi läbi vaatamata jätmiseks, vaid tuleb neil juhtudel hagi rahuldamata jätta.

Kui aga süütegu ei arvata kohtualusele süüks seaduses ette nähtud põhjustel, siis ei kaota seeläbi süütegu oma iseloomu selles mõttes, et ta muutuks lubatud teoks, näit. tapmine ei osutu lubatuks selle tõttu, et ta on toime pandud lapse või vaimuhaige poolt. Tegu jääb ikkagi karistatavaks, olgugi et tegija jääb karistusest vabaks, sest tegu ei arvata temale süüks. Ka siin jääb püsima eeldus hagi otsustamiseks kriminaalprotsessis.

Viimaks, kui tegu, milles süüdistati kohtualust, ei osutu keelatuks karistuse ähvardusega, siiski peab kohus tegema õigeksmõistva otsuse, kuid asja äralõpetamisest võib tekkida küsimus ainult KKS §§ 277 ja 528 ette nähtud korras asja sisulise arutamisetähtaajaga. Siin langeb süüdistus ära ning järelikult ka hagi ja otsus kirjutatakse: kohtual. õigeks mõista ja hagi rahuldamata jätta, sest tema alus on ära langenud. Kas on see järeldus vastuolus TKS § 7, mille järgi hageja ei kaota õigust hagi esitamiseks tsiviilkohtule, kui kriminaalkohtu seadusejõusse astunud otsusega kohtualune on õigeks mõistetud? Arvan, et ei seisa vastuolus, sest kriminaalkohtu seadusejõusse astunud otsusega on kindlaks tehtud, et kohtualusele erikrimineeritavas teos ei ole midagi kriminaalset ja seega TKS § 7 pole kohaldatav niisugustel juhtudel, sest ta eeldab süüteo olemasolu (sel. kiri k. I j., lk. 33).

Arutades kõnesolevat küsimust teiselt vaatepunktilt, nimelt, kas võib hageja, kelle hagi kriminaalprotsessis on arutusel olnud, kuid kriminaalkohtu poolt otsustamata jäetud, pöörduda sama hagiga tsiviilkohtu poole? Arvan, et TKS § 6 seda ei luba, sest ainult siis, kui kriminaalkohtus viimase poolt vastu võetud hagi ei saa arutusele tulla kohtualuse ülesleidmatuse või vaimuhaiguse tõttu, lubatakse hagejal loobuda kriminaalkohtule esitatud hagist ja see esitada tsiviilkohtule, kuid kohtualuse tabamisel või tervistumisel pannakse hagi arutamine tsiviilkohtus seisma. Ka endise Vene Senati tsiviilkassatsiooni departemang on 1900. a. (nr. 32) seletanud, et hageja ei või osa võtta kriminaalprotsessist ainult eesmärgiga, et kindlaks teha kuriteo sündmust ja selle kordasaatmist kohtualuse poolt, ja siis pöörduda oma hagiga tsiviilkohtu poole. KKS § 31 järgi hagi ei kõrvaldata arutamisel kriminaalkohtus isegi siis, kui tegu, mille läbi on tekkinud kahju, ei tunnistata kuriteoliseks ega arvata süüks kordasaatjale-kostjale. KKS § 31 juba oma paigutamise tõttu käib kriminaalkohtu kohta, sest viimane lahendab küsimusi kuriteo olemasolu ja kohtualuse süü üle, mitte aga tsiviilkohtus. See § moodustab (õigusteadl. Puškini arvamus) erandi KKS üldreegleist, nagu § 17, ja kõneleb hagist kriminaalkohtus, aga mitte tsiviilkohtus. KKS § 31 suhtes on endise Vene Senati kriminaalkassatsiooni departemang seletanud (1875. a. nr. nr. 495, 608; 1876. a. nr. 61; 1877. a. nr. 95; 1878. a. nr. 20; 1886. a. nr. 41; 1894. a. nr. 17), et selle § põhjal

ei saa jätta hagi läbi vaatamata, kui ta on esitatud seaduses ette nähtud korras ja ajal, olgugi et kohtualusele pole süüks arvatud sündmus, mille kordasaatmine on tema kätetöö ja kannab kuriteo tunnuseid; kui aga sündmust ei tunnistata kuriteoks, siis hagi ei allu kriminaalkohtule. Arvan, et siin võib olla tegemist eksimusega. Näit. A. on tunnustatud hagejaks varguse asjas ja palub temale välja mõista varastatud asjade väärtust; nõupidamistoas tuleb kohus veendumusele, et vargus üldse ei leidnud aset; kas võib säärasel korral arvata, et tsiviilkohus peaks otsustama A. hagi? Kas üldse on mõeldav, et A., juurde lisades kriminaalkohtu seadusejõusse astunud otsuse ärakirja, esitaks hagi tsiviilkohtule, paludes temale välja mõista varastatud asjade väärtuse, olgugi et vargus aset ei leidnud? Paistab, et loogika ja otstarbekohasus nõuavad neil juhtudel kriminaalkohtult, et ta jäta hagi rahuldumata. Seda nõuab ka KKS § 31. Vene õigusteadlane A. E. Skobel'tsõn oma monograafias kõnesoleva küsimuse kohta (1892. a.) on veendunud, et hagi *ex delicto* üldkohtule alluvais asjus peab otsustatama ka kohtualuse õigeksmõistmise puhul kas positiivselt või negatiivselt sama kriminaalkohtu poolt, kuid ei tohi jääda läbi vaatamata.

Kui jääda meie kohtute praktilise juurde, siis satume väljapäästamatusse seisukorda. Tsiviilhagi on esitatud seaduse korras kriminaalkohtule ja vastu võetud, ta olnud kohtuliku uurimise aineks, hageja on kasutanud oma protsessuaalseid õigusi kohtuistungil ja kohus on otsustavate küsimuste hulka võtnud ka hagi, kuid tagasi tulles nõupidamistoast kohtusaali selgub väljakuulutatud resolutsioonist, et kohtualune on õigeks mõistetud ja selle tagajärjel hagi läbi vaatamata jäetud! Kui Kohtupalat pooldab säärast esimese kohtu astme praktilist hagi suhtes, siis on hageja asetatud võimatusse seisukorda. Pöörduda erakaebusega Kohtupalati poole ja paluda rahukogule ette kirjutada, võtta hagi sisulisele arutusele, ei maksa, sest see oleks asjatu, ning peale selle KKS ei anna hagejale säärast erakaebe õigust, vaid lubab ainult KKS § 853 põhjal esineda apellatsioonkaebusega. Hagi kuulub aga TKS §§ 11 ja 12 põhjal sisulisele arutusele kahes kohtuastmes, kuid ei või teises kohtuastmes sisulisele arutusele tulla, kui ta esimeses kohtuastmes pole sisuliselt otsustatud. See kord ei muutu ka siis, kui on tegemist hagi kriminaalkohtus. Kui hageja, kelle hagi on „läbi vaatamata“

jäetud rahukogu poolt kohtualuse õigeksmõistmise tagajärjel, esitab seatud korras ja tähtajal apellatsioonkaebuse, siis Kohtupalat satub raskesse seisukorda. Kaebus peab vastu võetama, kuid arutada sisuliselt ei saa, sest puudub ju hagi suhtes sisuline otsus esimese kohtuastme poolt, ning tagasi saata asja rahukogule sisuliseks arutamiseks ka ei saa, sest Kohtupalati arvamusel on ju rahukogu hagi suhtes õieti toimunud. On olnud juhte, kus Kohtupalat on katsunud väljapääsuteed leida, kuid ei ole seda leidnud ja on seeläbi sattunud eksiteele KKS §§ 859 ja 944 tõlgendamisel ja hageja õiguste selgitamisel. Kohtupalat on leidnud, nagu oleks KKS § 859 põhjal hagejal õigus ainult siis edasi kaevata rahukogu otsuse peale, kui hagi suhtes ta õigused on riivatud, mitte aga siis, kui ta hagi on läbi vaatamata jäetud, „sest et fakti küsimus KKS § 30 järgi kuulub uuesti otsustamisele tsiviilkohtus, kui ta eraldi pole otsustatud kriminaalkohtus“. Siin on nähtavasti unustatud, et meie kohtud on ametkohtud ja on kohustatud põhistama oma otsuseid. Kuid ei või olla kriminaalkohtu põhistatud otsust, milles ei leiduks vastust küsimustele: kas on kuriteo sündmus aset leidnud, kas ta oli kohtualuse kätetöö ning kas ta on viimasele süüks arvatud; sest just neist küsimusist koosneb süüküsimus (KKS § 754). Sama seaduse §§ 750, 761 järgi ei ole mingit kahtlust, et kohus *ex officio* peab üles seadma otsustamisele kuuluvaid küsimusi, nende hulgas ka küsimuse hagi kohta, ning peab süüküsimusi nii lahutama, et oleks võimalik vastuste alusel otsustada hagi. Hagejal on kontrollimisõigus ja KKS § 762 lubab temale parandusi teha küsimuste redaktsioonis. Mis aga hagi otsustamiseks tähtis on, seda näitab KKS § 30 ja seda peab kohus arvestama. KKS § 944 alusel väidab Kohtupalat, nagu ei tohiks kohtualuse õigeksmõistmise puhul hageja apellatsioonkaebuse puhul uuesti arutusele tulla süü küsimus õigeksmõistetud kohtualuse suhtes. Siin pole silmas peetud, et haggisse puutuvad kõik küsimused peale karistuse küsimuse (KKS § 742), sest ainult karistuse suhtes ei või tekkida küsimus, kuna hagejal kahtlemata on õigus tõestusi esitada nii kuriteo sündmuse kui ka selle kordasaatmise kohta kohtualuse poolt ja tema kohuse kohta tasuda tema teo läbi tekitatud kahju. Kui Kohtupalat hageja poolt esitatud tõestuste varal jõuab otsusele, et käesoleval juhul on tegemist kuriteoga ning et selle kordasaatja on

kohtualune, kes teadvalt on talitanud ja on tekitanud kahju hagejale — kas ta võib siis kohtualuse käest välja mõista tekitatud kahju? Vastus võib olla ainult eitav, sest rahukogu ei otsustanud asja sisuliselt. Kas Kohtupalat võib asja tagasi saata rahukogule hagi sisuliseks arutamiseks? Arvan, et pärast seda kui Kohtupalat on juba teise kohtuastmena hagi sisuliselt arutanud, ei või rahukogu tagantjärele ka omalt poolt asja sisuliselt arutada ja seeläbi anda hagejale apellatsiooni korras jällegi rahukogu otsuse vastu kaebuseõigust. Säärast seisukorda seaduseandja ei loonud ega tahtnud luua.

Sundimisel sooritatud juriidilised tehingud.

Alfred Brandt.

BES IV raamatus IV pt. 1. lõikes avaldatud reegli järgi pole juriidilise tehingu maksvuseks küllaldane asjaolu, et temas esineb tehinguosaliste tahe, vaid on ka nõutav, et see tahe oleks teostatud vabalt, s. o. eksituse, pettuse või sunni mõjuta (art. 2953). Vaba tahte puudumisel sundimisel teotsemise tõttu määrab BES art. 2981, et sundimine võib olla füüsiliste abinõude kasutamine või kartust ja hirmu tekitavate ähvarduste järeldus. Käesoleval juhul¹ piirdub küsimus ainult viimase osaga, kuna füüsilise jõu tarvitamisel puudub vaba tahe ja pole järelikult ka mingit toimingut sunnitu poolt.

Art. 2981 aluseks olev mõte, mis endast küll täiesti õige, kutsub oma formulatsiooniga esile teatavad kahtlused. Ei saa loomulikult vastu vaielda asjaolule, et sääraste füüsiliste abinõude tarvitamine, mis muundavad kedagi võõra tahte lihtsaks tööriistaks, s. o. juriidilisele termile „absoluutne vägivald“ (*vis absoluta*) vastav akt, kõrvaldab selle isiku vabaduse, kes alistub mainitud abinõude kasutamise mõjule. Säärasel korral on meil tegemist vägivallaga, mis ei põhjusta sunnitavat sooritama teatavat tehingut, küll aga asendab viimase sundija teotsemisega. Ei võiks seepärast *vis absoluta* puhul juttu olla sundimisest, vaid ainult vägivallast. Kuid viimase juriidilise tähenduse lahendamine leiab endale loogiliselt

¹ S. o. kuivõrt seadus puudutab juriidilise tehingu sooritamisel vaba tahte küsimust.

ehitatud tsiviilõiguse süsteemis koha ainult seoses vägivaldselt võetud varanduse tagasiandmist ja vägivallaga valmistatud kahjude tasumist reguleerivate normidega. Nende normide suhtes *vis absoluta* tähendus piirdub seega, et ühest küljest rikutud õiguse jaluleseadmise kohustus laieneb ka sellele, kes seda rikkus kaudsel teel, näit. meelega või ettevaatamatusest (*dolus* või *culpa*) hävitas kellegi tõukamisega võõra asja, teisest küljest aga seega, et tõugatu ei vastuta kahjude eest, mida tema teinud, kas või enda kehaga, kuid vastu enda tahtmist. Säärase vägivalla tagajärjel on juriidilise tehingu teostamine võimatu. Seda teesi ei saa ümber lükata ka viitega klassilisele näitele näilisest absoluutsest sundimisest: võõra käe haaramine selleks, et tema abil kirjutada võõrast allkirja. Sellele näitele on kohaldatav ainult üks alternatiiv: kas sunnitu käsi on muudetud sundija lihtsaks tööriistaks (nõnda, et sunnitu pole võimas liigutama oma käe liikmeid) ja seega soovitud allkiri on kirjutatud sundija enda poolt, kuna vägivallastaja soov — saada võõrast allkirja võõra käe läbi — jääb saamata või vägivallastatu annab soovitud allkirja ise temale avaldatud surve tõttu (näit. valu valmistamisel vägivallastatu käele), s. o. võõra kaudse mõjustamise tagajärjel ja seega relatiivse, mitte absoluutse sundimise tõttu (*vis compulsiva*, kuid mitte *absoluta*). Ei saa seepärast õigeks pidada art. 2981 avaldatud seisukohta, kui juriidilise tehingu teostamisel arvestatakse vaba tahte juures ainult üht sundimisvormi ja mitte selle kahesugust eriliiki. Erilist tähelepanu peaks see asjaolu väärima jurist-teoreetikute peres, nagu seda ka näeme tsivilistide juures².

Küllaldaselt õnnestunud pole muu seas ka alul mainitud artikli sõnad, et „käesoleval juhul asi puutub ainult ähvardamisse“. Nende sõnade puhul ei saa mainimata jätta, et füüsiliste abinõudega võõra tahte mõjustamine on võimalik ka seoses sundimisega *vis compulsiva* kujul. Ähvarduste kui sundimisabinõudega võivad kaasuda ka neid kinnitavad füüsilised abinõud. Nii võidakse, et sundida isikut teatava juriidilise akti teostamisele, teda peksta ja piinata ähvardusega sääraseid toiminguid korrata seni kaua, kuni sunnitu alistub sundija tahtele. Säärasel juhul on füüsiline mõjustus

² Vt. I. Tjutrumovi Tsiviilõigus § 27, lk. 79; Dernburgi Pandektid I k. I osa, lk. 238.

nähtavas lähedases seoses ähvardusega, mispärast pole ka võimalik tõestada, nagu poleks neil kahel midagi ühist. Mainitud puuduse kõrvaldamiseks art. 2981-st oleks küllaldane täiendada väljendit „füüsilised abinõud“ ja „füüsiline jõud“ sõnadega „mis muudavad (muudab) sunnitu võõra tahte mehaaniliseks tööriistaks“.

Mitte küllaldaselt täpsa formulatsiooni tõttu näib art. 2981 imelikuna ka seepärast, et ta pole edasi antud mitte seaduseandliku ettekirjutise, vaid õpetuse kujul, mis sobiks enam õpperaamatusse kui koodeksisse. Säärasel kujul pääses ta meie seadustikku arvatavasti vägivalda ja sundimise mõistete (*vis absoluta et compulsiva*) mitte küllaldase eristamise tõttu juristide enamiku poolt. Kui neile mõistetele anda õigusteoorias vastavad kohad, siis juriidiliste tehingute teostamisel *vis absoluta* mõeldamatuse tees omandab aksioomi tähenduse ja art. 2981 antud temasse puutuvad määratlused näivad ülearustena. Olulist tähendust omavad BES järgmistes artiklites (2982—2985) esitatud juriidiliste toimingute teostamisel vaba tahet kõrvaldavate ähvarduste tunnuste määritlemised. Mainitud artikleist esimese alusel sundimine evib juriidiliste tehingute suhtes tähendust ainult siis, kui ta on ebaseadusepärane, s. o. teostatud isiku poolt, kellel puudub selleks õigus. Seepärast ei saa olla juriidilist tehingut põhjustavaks aluseks seaduslik ähvardus kedagi ilma jätta pärandist või teostada tema suhtes kingi tagasinõudeõigust tema ebatänuväärse käitumise tõttu kinkija vastu. Neil ja sarnastel juhtudel on siiski vajalik tähelepanu pühendada mitte üksnes asja välisele formaalsele küljele, vaid ka tema seesmisile aluseile. See, mis esimesel pilgul võib tunduda kokkukõlas seadusega, võib tema lähemal vaatlusel näida mitte üksnes eetika, vaid ka positiivse õiguse nõuete rikkumisena. Näit. kreditor, esitades nõudmist võlakohustise järgi, talitab täiesti seadusepäraselt, kuid kui sama kreditor ähvardab võlglast nõudega, kui viimane ei rahulda mõningaid kreditorile kasutoovaid soove, siis ei saa säärast nõude esitamist alati seadusepäraseks lugeda. Säärasel juhul ähvarduse eesmärk annab toimingule, mis endast seadusepärane, ebaseadusepärane ilme. Järgmiseks tingimuseks, et ähvardusele anda juriidilist tähtsust, on art. 2983 nõue, et ähvardus oleks küllalt põhjendatud. Nõutakse, et kahju, mis võib järgneda ähvarduse teostamisest, poleks mitte tähtsusetu, et

ähvarduse täitmisega on ähvardatul karta tõelist hädaohtu ja et seda pole kerge kõrvaldada muul teel kui järgiandmisega. Raske on aga lahendada kahju tähtsusetuse küsimust; tema otsustamisel ei või lugeda tähtsusetuks kõiki neid ähvardusi, mida ei loenda rooma allikad. Vastuoksa, peale nende ähvarduste, mis puudutavad elu, tervist ja au, ei või lugeda ka tähtsusetuks ähvardusi, mis puudutavad majandusliku loomuga huvisid. Püstitades säärast teesi endine Tartu ülikooli professor Erdmann väidab, et igal juhul säärases juriidilises toimingus majanduslik ulatus ei või olla laiapiirilisem ähvardavast kahjust³. Kuid vaevalt on see lugupeetud professori viimane väide täiel määral õige. Põhimõttelisest seisukohast vaadatuna pole küllaldest alust selleks, et kohustada kedagi lahti ütleva ohverduse näol kas või tühisest varast selle kasuks, kes tema tahet vägivallastab. Säärast ohverdamist ei saa vaadelda kui ühist osa teatavast lepingust, mille järgi üks pooltest loobub oma varandusest selle kasuks, kes süüdi tema vabaduse kitsendamises. Säärase näilise „ohvri“ toomine on seadusevastane ja BES art. 3721 järgi tsiviilõiguse seisukohalt tühine. Pealegi on kerge kujutella juhtu, kus ähvardusaluseks esemeks on säärase asjad, mille turuhind võrdub või läheneb nullile, kuid mis tema omaniku silmis võivad psüühilisest seisukohast vaadatuna omada erilist väärtust, kas või näiteks lähedase omakse kiri või ülesvõte. — Säära-
stel kordadel oleks ebaõiglane sundimise küsimuse arutamisel ignoreerida nn. *pretium affectionis* ja piirduda kahjutasu määrava BES art. 3454-ga. Asi on ju selles, et ähvarduse küsimuse kui vaba tahte kõrvaldaja olukorra hindamisel pole olulist tähtsust ähvardusaluse asja objektiivsel väärtusel, vaid sellel, mida annab temale ähvardatu. Ei või seepärast anda iseseisvat tähendust asjaolule, et asi, mida ähvardab hävimine või rikkumine, on väikese väärtusega; seda võib pidada oluliseks ainult sel juhul, kui tegelikku olukorda silmas pidades peab tunnustama, et antud juhul ähvardus oma tühise kahju tõttu ei või olla arvustatava toimingu teostamise põhjuseks isikule, kes sellele vastu vaidleb.

Peale kahju tähtsusetuse art. 2983 nõuab, et „ähvarduse

³ Erdmann — Sistema gražd. prava Lifljandskoi i Kurljandskoi gub. Riga 1889—1894. I k., lk. 198. (Tsiteeritud Bukovski järgi — Svod gražd. uzak. II k. lk. 1136.)

teostamine tõeliselt hädaohuga ähvardab“. Nende sõnadega seaduseandja tahab kõrvaldada võimalust anda juriidilist tähendust säärasele ähvardusele, mida ähvardaja tahab teostada selleks absoluutselt sobimatute abinõudega. Mainitud seaduse reegel ei luba erandit ka sel juhul, kui ähvardatu peab sobivaks sobimatu abinõu. Asudes ähvarduse tõelikkuse hindamisel eranditult objektiivsele seisukohale, seadus silmanähtavalt vähendab iseendast ebasoovitavaid juriidiliste tehingute tühistamise protsesside arvu. Ähvardatute subjektiivsete seisukohtade täieliku ignoreerimisega kannatavad aga kahtlematult nende huvid ja õigused, kes on nõrgatahtejõulised ega paista silma enda vaimse arenemisega, tasakaalukusega ega leidlikkusega. Roomlaste seisukohalt, kelle heategija mõiste (*virtus* sõnast *vir*) eeldas mehisuse ja mõistuse harmoonilist kokkukõla, on täiesti arusaadav säärane suhtumine nn. „tühjadesse inimestesse“ (*homines vani*). Vaevalt suudavad aga need mõisted vastata praegusaja eetika nõuetele. Pealegi peab tähendama, et ka arusaajamalt, tasakaalukamalt ja kaugeltki mitte aralt inimeselt pole alati võimalik nõuda, et ta eraldaks sobivat abinõu kõlbmatust. Nii näiteks inimene, keda ähvardatakse tulirelvaga, pole kaugeltki mitte alati võimeline otsustama, kas see ähvardusabinõu on tõeline tulirelv või ta on ainult puust tehtud relva kujutis. Ei saa jätta tähele panemata ka säärast usku kõlbmata abinõu sobivusse, kus on tegemist ainult psüühilise mõjustamisega ja kus puudub igasugune füüsiline vägivald. Nii oleks ebaõiglane mitte lubada kohtulikku kaitset vähemarenenud ja ebauslikele inimesile, kes teostavad neile kahjuliku juriidilise tehingu puhtakujulise psüühilise ähvarduse survele isiku poolt, keda nemad peavad nõiaks. Säärasel juhul pole aga sagedasti vajagi viidata seadusele, mis käsitleb sundimist, kuna siin pakuvad vajalikku kaitset pettust käsitlevad seadused. Võib aga kujutella ka säärast olukorda, et arvatav nõid, kes pole psüühiliselt täiesti normaalne, ise usub enda üliloomulikku jõudu. Säärasel juhul on juriidilise tehingu vaieldatavuse aluseks arusaadavalt ainult sundimine ja mitte pettus.

Kolmandaks nõudeks, et anda sundimisele juriidilist tähendust, on BES art. 2988 järgi asjaolu, et sunnitud ähvardavat hädaohtu pole muul viisil kerge kõrvaldada, kui ainult alistumisega. Seda reeglit kohaldades põrkab tsiviilkohus

sagedasti kokku rea raskustega ja kahtlustega, mis analoogilised kriminalistidel esineva endakaitse küsimuse lahendamise raskustega. Raske on otsustada, mida nimelt antud olukorras peab lugema kergeks, milliste piirideni peab võitlema isik teda ähvardavate hädasohtude vastu ja millal ta peab või on vähemalt õigustatud loobuma võitlusest oma vastasega. Pole võimalust säärase olukordade suhtes määrata üldisi käitumisreegleid, mis eranditult oleksid kohustuslikud kõigile, vaatamata nende vaimsetele ja füüsilistele erinemistele.

Ähvardus, millest oleneb juriidiline toiming, eeldab, et ähvarduse täitmine oleneb ähvardaja tahtest⁴. Mispärast ka kõige agaramad tõendused ja püüded mõju avaldada, mis tuginevad näidetele tulevasist südamepiinadest ja vastutusest Jumala kohtu ees, pole küllaldaseks põhjuseks selleks, et tunnistada säärastel mõjudel toimitud juriidilised tehingud sundimisest olenevaiks. Sellest reeglist on erand võimalik ainult säärase tõendite suhtes, mis seoses pettusega⁵. Siinjuures loomulikult eeldatakse säärase pettuse olemasolu, mis puudutades petetu psüühikat võtab temalt võimaluse eduga vastu töötada temale avaldatud võõra tahte survele. Kui petja, väljapetmise eesmärgil tahtes endale alistada võõrast tahet, viib nõrgaloomulise inimese veendumisele tema jõuetusest võitluses vastu seista oma tahtega teda sundivale arvatavale imevõimule, siis on tegemist pettusega, mis mahub siin mainitud erandi piiresse.

BES art. 2984 järgi: „kui keegi sooritab tehingu lihtsast lugupidamistundest teatud isiku vastu, siis seda teotsemist ei saa pidada sunnituks“. Juhtudes, mis vastavad art. 2984-le, autoriteetse isiku mõju vaadeldakse mitte kui vägivalda tunnust, vaid kui võõra tahte mõjustamist psüühilise surve abil, mis tingitud kartusest kaotada lugupidamist, toetust või materiaalselt ning moraalselt tuge, mida seni kasutanud mõjustatud isik. Kuid, kuidas ka poleks põhjendatud säärane kartus,

⁴ Loomulikult pole nõutav, et see oleneks ainult tema isikust: sundija võib ähvardada vägivaldaga, mida teostavad sundija sõbrad, kaaslased või teenijad.

⁵ BES on täiesti puudutamata jätnud kohtuliku arstiteaduse vaieldatava ja raske probleemi hüpnoosi küsimusena, millist ei puudutata ka käesolevas kirjutises.

teda ei peeta küllaldaseks juriidilise tehingu vaieldamise aluseks sundimist käsitlevate seaduste piirides.

Sunni tõttu sooritatud juriidiline tehing pole endast veel maksvusetu, kuid sunnitul jääb õigus nõuda selle muutmist. Säärase muutmise nõuet võib, nagu seda õieti väidab Bukovski, esitada niihästi hagi kui ka vastuvaidluse korras⁶. Erilist tähtaega nende nõuete esitamiseks meie seaduseandluse poolt pole antud⁷, mispärast siin maksavad ka üldised aegumisreeglid. Lühendatud tähtaja kasuks, millega piirdusid mainitud nõuete esitamine, võib esitada küllaldaselt kaaluvaid argumente. Mitte alati pole sundimine säärane toiming, mille abil üks isik soovib endale saada teatavaid hüvesid teise isiku arvel. On võimalik ka see, et teatav isik kasutab sundimist kui reaktsiooniabinõu isiku vastu, kes toimib ebamoraalselt. Säärastel juhtudel sundimine, kuigi seaduse ettekirjutisi rikkuv omavoliline toiming, on oma olemuselt õiglane samm. On arusaadavalt võimalik, et sunnitu teatud olukorras kardab protsessi alustada, et seega mitte paljastada iseenda süüd, ja alustab seda alles siis, kui on hävinud tõestused, mis kinnitavad tema enda süüd. Neil juhtudel ei saa pidada õiglaseks, kui *ipso jure* tunnistame tühiseks sundimisel tehtud tehingu ega saa ka lubada sunnitule selle tehingu vaieldamiseks aastaid kestvaid tähtaegu. Loomulikult on võimalikud ka vastupidist nõudvad juhud. Mõningail juhtudel isik, keda sunnitakse väljapressimisega, on huvitatud sellest, et asja ei algatataks enne kui ta on saanud omale kindlad tõestused enda süütusest säärares teos, milles süüdistas teda väljapressija, mis tõestuste kogumiseks võib aga teatavil juhtudel kuluda vägagi palju aega. Ei saa aga ka unustada asjaolu, et sundimise alusel esitatud hagi objektiks võib olla säärane vägivald, mis oma kuriteo koosseisult (*corpus delicti*) vastab kestvamaajalisele aegumisele. Sääraste hagide esitamise üldiste lühemate tähtaegade olemasolul tuleks kohtutel piirduda seega, et kriminaalkorras konstateerivad fakti, millest oleks küllalt, et tunnistada teatavat juriidilist tehingut tühistatavaks, kuid mis tehingut siiski muuta ei saaks. Järelikult näib, et kasuistlikku laadi kaalutlustega pole veel või-

⁶ Svod građd. zakon. II k. lk. 1137.

⁷ Selles suhtes sundimine erineb pettusest, kus nõude alustamiseks on määratud eriline kaheaastane tähtaeg (art. 4566).

malik lahendada küsimust, kas on sundimisel sooritatud juriidiliste tehingute muutmise nõudmisel vajalikud erilised protsessuaalsed kitsendused. Põhimõtteliselt seisukohalt vaadatud ei saaks sääraseid kitsendusi heaks kiita. Kui juriidilise tehingu maksvuseks on vajalik vaba tahe, nagu seda nõuab BES art. 2953, siis loogika nõuab, et sellele nõudele mittevastavad tehingud tunnistataks tühisteks. Kui siiski BES-es peale praegumainitud artikli on veel ka teine (art. 2986) temaga mittekokkukõlas olev artikkel, siis on see seletatav pandektistide enamuse poolt omaks võetud teooria mõjustusega, kuigi see ka rooma õiguse suhtes lubab erandeid⁸. Kui tunnistada sundimine iseendast, mitte aga temast teatamine, sääraseks asjaoluks, mis tingib juriidilise toimingu maksvuseta, siis selle teatavaks tegemise tähtsaja määramine langeb iseendast ära.

Sundimise juriidiliste järelduste suhtes BES art. 2987 määrab, et „kui mitmepoolse tehingu juures sundimine on pärit kõrvaliselt isikult, siis sundimisele alistuja on õigustatud nõudma mitte üksnes tehingu muutmist, vaid peale selle ka kahjutasu teda tehingut sõlmima sundinud isikult“. Mainitud artiklis esitatud määrus ei eralda sundimises süüdlasi isikuid, kas need olid selle isiku kaaslased, kelle kasuks tehing tehtud, või teotsesid nad selle tahtmiseta või koguni selle teadmiseseta. Siiski pole põhjust kahelda sääraste erinevuste olemasolus. Sel juhul, kui kõrvaline isik teostab sundimise kasusaaja isiku teadmises ja nõusolekul, siis sundimisest kahjukannatajal on õigus valida kahe vastutaja vahel, vastasel korral võib ta hagi esitada ainult otsese sundija vastu. Olenematult sellest märkusest ei saa tähele panemata jätta art. 2987 mainitud sõnu „mitmepoolse tehingu juures“. Neid sõnu peame pidama ebatäpsateks, sest vaevalt võib olla põhjust, mis sunniks põhimõtteliselt eraldama ühest küljest sundimist müügi- ja rendilepingu sõlmimisele ja teisest küljest vekslile alla kirjutama. Bukovski⁹ ja Tjutrumovi¹⁰ arvates näitab mainitud artikkel säärastele juriidilistele järeldustele, millega sundimist eraldatakse petmisest, sest tehingu vaieldamiseks petmise alusel on nõutav, et petja oleks üks

⁸ Dernburg — Pandekten I k., I jagu, § 103, lk. 241.

⁹ Svod lk. 1138.

¹⁰ Graždanskoe pravo lk. 80.

kontrahentidest ja mitte kõrvaline isik. Selle seisukoha tõestamiseks Bukovski viitab BES art. 2979-le, mis määrab, et peetusega meelitatud juriidilise tehingu sõlmijal on õigus nõuda selle tehingu tühistamist, kusjuures art. 2987-st erinevalt pole mainitud kõrvalisi isikuid. See väide on endast siiski vähe tõestatav, kuna ülalmainitud kahe artikli suhtes ei saa meie tarvitada nn. vastupidist tõlgendamist (*argumentum a contrario*) kui ebakokkukõlalist nende üldiste põhiprintsiipidega, mis annavad õiguse nõuda vaba tahte puudumisel teostatud juriidiliste tehingute tühistamist ning seda BES art. 2953 alusel ühesugusel määral petmise kui ka sundimise suhtes.

BES art. 2988 järgi sundimise olemasolu peab tõestatama viimasele viitavate tõestustega ja seda suuremal määral, mida enam on põhjust sundimises kahelda. Mainitud artikkel, tuginedes seega tsiviilkohtupidamise aluseile, kohustab nõudjat tõestama oma nõudeõigusi ja kostjat oma vastuväiteid. Seepärast on ülearune selle artikli nõue: „kohustus tõestada sundimisfakti olemasolu ja seda suuremal määral, mida enam tekib kahtlusi sundimise olemasolus“. Kui BES koostajad siiski tarvilikuks pidasid art. 2988 sissevõtmist seadustikku, siis on võimalik seda seletada ainult seega, et nad pandektistide eeskujul¹¹ kartsid sundimist käsitlevate seaduste sagedasest kasutamisest kahjulikke järeltõusid kodanikkude käitumisele ja pidasid seepärast otstarbekohaseks kaitseda kohtuasutisi nende sagedase kasutamise vastu sääraseis asjus. Kaasaegse kodaniku kindlakujulisel käitumisel on aga sundimisega seoses olevad hagid kohtuasutisile palju vähem kooruvad kui igasugused tülid seoses petmise ja väljapressimisega. Pealegi avaneb viimaste suhtes osavail aferistidel suurem võimalus oma tegude kaitseks kui see on võimalik isikuil, keda süüdistatakse vägivaldas. Kuid peamiseks põhjuseks, mis sunnivad eitama säärast sundimist käsitlevate seaduste kohaldamise kartlikku ärahoidmist tsiviilkohtuis, on eetilise loomusega tegurid. Prantsuse kõnekäändu: „la forme emporte le fond“ ei saa kuidagi kohaldada juriidilistele tehingutele, kus puudub igasuguse kokkuleppe peaelement — vaba tahe.

---

¹¹ Dernburg — Pandekten I k., 1. osa, lk. 238.

Kirjanduse ülevaade.

Kriminaalõiguse reform marksistliku õpetuse suunas.

Selle pealkirja all avaldab advokaat dr. Heinrich Freund Berliinist oma väiteid Nõukogude Vene uute kavade kohta ajakirjas „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft“ (1931 Bd. 51, Heft 3). Kriminaalõiguse arenemiskäigus Nõukogude Venemaal tulevad nähtavale järgmised etapid. 1919. aastal 18. detsembril kuulutati välja Narkomjusti poolt (rahva kohtukomissariaadi poolt) põhimõttelised juhtnöörid kriminaalkohtutele käsitlemiseks kohtumõistmisel. Neil on marksistliku doktriini proklamatsioonide iseloom, nad moodustavad vaid kriminaalseadustiku üldosa.

1922. aastal ilmub esimene kodifitseeritud kriminaalseadustik RSFSR kriminaalseadustiku nimetuse all. Ta on uue majanduspoliitika ajajärgu sünnitis ja tas peegeldub tollaegne õiguse kaitse mõiste, mille järgi kriminaalseadustikus loendatud süütegude nimestik on laiendatav analoogia tarvitamise abil ilma vastava seadusliku sanktsioonita. — Praegu on maksev 1926. aasta kriminaalseadustik, võiks öelda 1922. aasta kriminaalseadustiku uus väljaanne, kuid väga tähtsate uuendustega üldosas. Esiplaanil seisab selles mõttes püüe kõrvaldada karistuse mõistest kättemaksu sihti; püütakse asendada „karistused“ sotsiaalsete „ohutustamisvõtetega“; lükatakse tagaplaanile süüdivuse mõiste, kuna tõstetakse esiplaanile sotsiaalne ohtlikkus; arendatakse parandamise eesmärk karistusekandjate suhtes; analoogia tarvitamise tagajärjel ei tunnustata enam üldreeglit „*nullum crimen, nulla poena sine lege*“, ja tarvitatakse sotsiaalses mõttes ohtlikkude tüüpide vastu ohutustamisvõtteid ka siis, kui nad ei saanud korda süütegusid; ei tehta repressiivabinõude suhtes vahet kuriteost osavõtjate liikide vahel ega süütegude arenemisjärkude vahel (ettevalmistus, katse, lõpuleviimine). — Kuid juba 1927. aastast saadik ei rahulda 1926. aasta kriminaalseadustik marksiste-õigusteadlasi ja ajakirjanduses tõstab oma häält ka peaprokurör Krõlenko vähem selle ajajärgu praktiliste nõuete, vaid rohkem teoreetiliste kaalutluste pärast. Samal ajal omab võitlus kommunistide-õigusteadlaste ja vana kooli juristide vahel teravamalt ilmet, olgugi et viimaste ajakiri „Õigus ja elu“ oli päris loiaalne ses mõttes, et ta ei lubanud enesele arvustada Nõukogude Vene seaduseandlust, vaid piirdus positiivsete õigusnormide kõigekülgse selgitamisega. Kommunistliku akadeemia poolt ellu kutsutud ajakiri „Õiguse revolutsioon“ seadis enesele eesmärgiks arendada marksistlikku õigusteadust ja võtta oma kätte juhtimist selles õigusliku elu värskendamisprotsessis. Õigusefilosoofia professor Pašukanis, tsiviilõiguse tuntja Stutška ja terve rida nende noori poole-

hoidjaid koondusid, et hävitada kodanliku õigusteaduse viimaseid jäänuseid ja püstitada marksistlikku õiguslikku korda. Olgugi et nende tegevus oli sihitud peamiselt majanduselu käsitlevatele seadustele, siiski ei jätnud ta ka puutumata kriminaalseadusi. 1928. aastal lõpetas ajakiri „Õigus ja elu“ oma tegevuse. 1930. aastal peaprokurör Krõlenko avaldab ajakirjas „Sovetskaja justitsija“ uue kriminaalseadustiku kava ühes seletuskirjaga, mille väljatöötamine lasus erilisel komisjonil Krõlenko juhatusel ja professor Pašukanise osavõtul. Samal aastal ilmub veel teine kriminaalseadustiku kava, nimelt „kriminaalsuse ja kurjategija uurimiseks loodud riikliku instituudi“ komisjoni poolt J. G. Širvindti juhatusel.

Krõlenko oma kavas sammub uut teed aineistiku jaotuse ja seaduseandliku tehnika mõttes. Tema kava jaguneb kolme ossa: esimene loendab „põhjapanevad printsiibid“ (ei tohita tarvitada sõna „üldosa“), teine ja kolmas jagunevad kumbki 2 peatükki, kusjuures esimeses peatükis loendatakse kuriteod ja teises peatükis vastavad repressiivabinõud. Teine osa käsitleb kuritegusid, mis on sihitud proletaarlaste diktatuuri vastu või õõnestavad ühiskonna, riigivalitsuse ja sotsialistliku ehitise põhialuseid. Need kuriteod saadetakse korda klassivaenlaste ja deklasseeritud tööliste poolt. Repressiivabinõudeks nende vastu osutuvad: mahalaskmine, kuulutamine väljaspool seadust seisvaks, paigutamine isolaatorisse 5 aastaks, paigutamine töölaagrisse 5 aastaks tsentrumist kaugel asuval maa-alal, asumisele saatmine 5 aastaks töösundusega või ilma selleta, varanduse konfiskeerimine. Neil abinõudel pole kasvatuslikku ega parandamise iseloomu. Kolmandas osas käsitellakse kuritegusid, mis rikuvad või takistavad sotsialistlikku ülesehitust ja ühiskonna elutingimusi. Need kuriteod saadetakse korda töötajate (Werkfätige) poolt. Repressiivabinõudeks nende vastu osutuvad: mitmet liiki paranduskoloniid, kuhu paigutatakse 2 aastaks, mitmet liiki sunnitööd, asumisele saatmine kindlaksmääratud paikadesse, väljasaatmine asupaigast, ümberpaigutamine asupaigal, sundravimine ja paigutamine raviautistesse. Kõigil neil repressiivabinõudel on parandamise eesmärk sundkasvatuse teel.

Paistab silma, et türmikiristus on välja heidetud parandamisabinõudest. On loobutud kodanikkude mehaanilisest liigitamisest kahte laagrisse: klassivaenlased ja töötajad, sest elu nõuab töolistelt (töötajailt) töödistsipliini ja töödistsipliini rikkujaid ähvardab deklasseerimine. Püütakse alla kriipsutada, et repressiivabinõu ei moodusta ekvivalenti süüteo eest ja sellepärast ei saa kindlaks määrata täpsaid repressiivabinõusid. Analoogia tarvitamine laieneb kahes suunas. Kohtunikul on õigus peale seadustikus loendatud kuritegude ka veel muid tunnistada ohtlikkudeks ühiskonnale, kuid ta võib ka tunnistada, et ühiskonnale ohtlik ja kriminaalseadustikus loendatud tegu konkreetsel juhul ei osutu ohtlikuks kordasaatmise või asja otsustamise

momendil ning säärasel korral loobuda repressiivabinõude määramisest.

Kuid dr. Freund leiab, et Krölenkol ei läinud korda kaotada karistuste „doseerimist“, sest ainult selle väljendumisviis on muutunud. Ka ei ole antud kurjategijale küllaldast õiguse garantiid (eine genügende Rechtsgarantie), sest et analoogia tarvitamise teel võib kohtunik muuta seaduslikku kuriteo koosseisu.

J. G. Servindti kavas peetakse kinni 1926. aasta kriminaalseadustiku ainestiku jaotusest. Ta koosneb üld- ja eriosast. Viimane jaguneb rikutud õigusevarade (Rechtsgüter) järgi üksikutesse peatükkidesse, kuhu kuuluvad loendatud kuriteod. Selle kava siht seisab selles, et Vene Nõukogude Liidu üldised kriminaalõiguse põhilauseid teha kohuslikkudeks igale sellesse Liitu kuuluvale vabariigile, tunnistades neid iga vabariigi kriminaalseadustiku üldosaks, kuna eriosa oleks igal riigil oma, näiteks RSFSR eriosa näol.

Ka selles kavas räägitakse karistuste asemel ohutustamisvõtetest, kuid nad ei jagune 3 liiki, nagu 1926. aasta kriminaalseadustikus, vaid 2 liiki: üldised sotsiaalsed ja meditsiinilised sotsiaalsed ohutustamisvõtted, kuna alaealiste jaoks maksivad kohtulikud parandamiserepressiivabinõud on välja jäetud, sest kava ei käsitle alaealiste kuritegusid. Ka siin on sotsiaalsete ohutustamisvõtete eesmärk kaheksugune: ohutuks teha parandamatuid kurjategijaid ja parandatavaid sundkasvatuse teel parandada. Kuid liigitamine pole teostatud kokkukõlas eelmise kavaga. Ka selle kava järgi loetakse deklasseeritud töölisi ühetaolisteks klassivaenlastega. Analoogia tarvitamise kohta jääb see kava 1926. aasta kriminaalseadustiku § 16 väljendatud seisukoha juurde, ja kõrvalekaldumine sotsiaalsete ohutustamisvõtete süsteemist on lubatav ainult kurjategija kasuks. Vabaduskaotuslikkude repressiivabinõude määramine toimub alati kahest aastast viie aastani, kusjuures karistusekandja vabanemise momendi määravad kindlaks tähendatud tähtaja piirides otsuse täitmise asutised oma äranägemise järgi (esimene samm prof. Ferri projekti poole). See kava tunnustab peale mahalaskmise veel 15 repressiivabinõu; iga peatüki jaoks on ette nähtud repressiivabinõud. Piiratud on mahalaskmine, vabaduskaotuslikkude abinõude tarvitamine ja varanduse konfiskatsioon.

Kumb neist kavadest muutub seaduseks, on praegu väga küsitav. Juba mitu aastat töötatakse ka kriminaalprotsessi reformi kallal, kuid praegu veel keerlevad ägedad vaidlused selle ümber, kas anda protsessuaalnormidele õigusnormide iseloomu, või tuleb nendele vaadata kui tehnilistele juhtnõuadele.

H. J.

Ülevaateid.

X Õigusteadlaste Päev

Tallinnas 9. ja 10. aprillil 1931. a.

Päevast võtavad osa ühes kutsutud külalistega 200 isikut.

Päeva tervitavad riigivanem K. Päts, Ungari Juristide Seltsi esindaja prof. S. Csekey, Leedu Juristide Seltsi esindaja K. Žalkauskas, Riigikohtu ja Tartu Õigusteadlaste Seltsi esindaja A. Palvadre ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna esindaja prof. K. Saarman. Telegrammi teel ja kirjalikult tervitasid Läti Juristide Selts, Läti Vann. Adv. Nõukogu, Slovaki Juristide Selts, Poola advokaatide kõrgem nõukogu Varssavis, Tšehhi advokaatide kogu Praagas, Helveetsia Juristide Selts Lausanne'is, Riia Vene Juristide Selts, Tartu Ülikooli rektor ja Vannutatud Advokaatide Nõukogu.

Päevakord kinnitatakse järgmiselt: 1) Ülevaade möödunud Õigusteadlaste Päevade töödest — J. Kristelstein. 2) Õigusteadlaste Päevade korraldus tulevikus — A. Piip. 3) Maksureform — K. Selter. 5) Maksukaristusõiguse reformi nõuded ja uus kriminaalseadustik — J. Vaabel (9. aprillil). 6) Omavalitsuste reform Eestis — S. Csekey. 7) Baltimaade õiguste ühtlustamine — V. Hasselblatt (10. aprillil).

Peale juhatuse valimist asutakse referaatide kuulamisele¹.

Ajalooline ülevaade Õigusteadlaste Päevade töödest — referent Tallinna Õigusteadlaste Seltsi sekretär J. Kristelstein.

Pikemas ettekandes annab referent ülevaate õigusteadlaste organiseerumisest ning juriidilisest loomingust Lääne-Euroopas, Skandinaavias, tsaristlikul ja ennenõukogudeaegsel Venemaal ning Balti riiges enne vene kohtureformi ning hiljemini kui ka iseseisvusajal. Õigusteadlaste Päevade tüübiline juristide organisatsioon on tekkinud Eestis Tartu Õigusteadlaste Seltsi algatusel 1921. a. Selletüübilise organisatsiooni intensiivse väljaarenemisega seisab Eesti teiste Balti riikide hulgas võistlematult esikohal, kuna teistes see on kas täitsa tundmatu või ainult üksikuid katseid sel alal tehtud. Õigusteadlaste Päevade mõtte algataja on Tartu Õigusteadlaste Seltsi tolaeagne esimees F. Karlson, kes ka käesoleva päeva juhatuse liikmena kohal viibib ning keda koosolijad referendi sellekohasel meeldetuletusel tormiliste kiiduavaldustega tervitavad.

Möödunud Õigusteadlaste Päevade töödest esitab referent arvu- lise kokkuvõtte.

Kokkuvõttest on näha, et Päevad pole olnud meil tegelikult üle- riiklikud, vaid Tartus peetud Päevadest on osa võtnud peajasjalikult

¹ Referaadid ja neile järgnenud läbirääkimised avaldatakse hiljemini X Õigusteadlaste Päeva protokollidena eriraamatuna.

Lõuna-Eesti juristid (keskmine osavõtt 124) ning Tallinnas peetud Päevadest Põhja-Eesti juristid (keskmine osavõtt 185), kuna vastastikku üksteise Päevadest keskmine osavõtt on olnud väike (lõuna-eeslastel Tallinna Päevadest 11 ning põhja-eeslastel Tartu Päevadest 19). Nõnda tuleks senikorraldatud Õigusteadlaste Päevi õieti jaotada oma koosseisult Lõuna-Eesti ja Põhja-Eesti Päevadeks.

Eesti Õigusteadlaste Päevade korraldus tulevikus — referent prof. A. Piip.

Referent, andes pikema seletuse möödunud Päeval valitud komisjoni poolt välja töötatud Päevade korralduse kohta (trükitud „Õigus“ nr. 3 s. a.), soovib väljatöötatud korraldust vastu võtta.

Mõningate läbirääkimiste järel, milles peasjalikult vaieldakse päeva maksu kõrgendamise vastu, kuna edaspidi on kavatsus, et Päev oma protokollid omal kulul trükkida laseks, otsustab X Õigusteadlaste Päev

1) vastu võtta ja kinnitada erikomisjoni poolt välja töötatud Eesti Õigusteadlaste Päevade korraldavad määrused.

2) Maksma panna käesoleva X Päeva kohta nende määruste §§ 2, 7, p. f ja h ja §§ 11—12, pannes korraldava komisjoni õigused Päeva kokku kutsunud toimkonnale.

X Õigusteadlaste Päev, ära kuulates järgnevaid referaate ja referaatidele järgnenuid debatte, võttis vastu järgmised resolutsioonid:

1. Maksureform.

„Õigusteadlaste Päev, ära kuulates K. Selteri referaadi, ühineb üldiselt referaadi väidetega, eriti loeb soovitavaks, et maksuameti juures töötavad komisjonid võtaksid osa vaid asjadest, kus tarvilik on maksude aluste kindlaksmääramine hindamise teel, ja et üks ja sama tulu kuuluks sama maksu alla ainult üks kord.“ (Ühel hääl.)

2. Maksukaristusõiguse reformi nõuded ja uus kriminaalseadustik.

„Õigusteadlaste Päev, ära kuulates J. Vaabeli referaadi ja sellele järgnenud vaidlused, konstateerib, et esitatud küsimuses ei ole veel küllaldaselt ühtlast arvamust ja et küsimus vajab veel selgitamist järgmisel Õigusteadlaste Päeval.“ (Ühel hääl.)

3. Omavalitsuse reform Eestis.

a) Päeva juhatuse poolt koostatud resolutsioon:

„Ära kuulates prof. S. Csekey referaadi, X Õigusteadlaste Päev tunnistab tarvilikuks omavalitsuse reformimise täies ulatuses ja peab soovitavaks järgmisel Õigusteadlaste Päeval selle reformiga seotud küsimusi üksikasjalisemalt päevakorda võtta.“ (Vähemusse jäanud.)

b) Koosoleku poolt esitatud resolutsioon:

X Õigusteadlaste Päev, ära kuulates prof. S. Csekey ettekande maa- ja valla omavalitsuste kohta, leiab, et:

1. Omavalitsuse reform on maal hädatarvilik otstarbekohasuse ja kulude kokkuhoiu seisukohalt.

2. Vallaomavalitsused tuleb kujundada elujõulisteks ja ajanõuetele vastavateks omavalitsusühikuiks. Maavalitsused kui kulukad vahelülid tuleb likvideerida.

3. Üksikute novellidega omavalitsuse korraldamine ei ole otstarbekohane.

4. Üksikasjaline maaomavalitsusasutiste kavade käsitlemine peaks kuuluma järgmise Õigusteadlaste Päeva ülesannete hulka. (Hääletenamise saanud.)

4. Baltimaade õiguste ühtlustamine.

„Et referendi V. Hasselblatti Päevalt puudumise tõttu võimalik ei olnud läbirääkimisi referaadi suhtes lõpule viia, otsustab koosolek ühel häälel seisukoha võtmist ettekantud teeside kohta lahtiseks jätta.“

5. Järgmine Õigusteadlaste Päev otsustatakse pidada Tartus senisel ajal ning korraldava komisjoni kohused panna Tartu Õigusteadlaste Seltsi juhatusele.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas juhtudel, mil seaduses on süüteo eest määratud karistuseks embkumbselt arest või rahatrahv, on lubatud määrata kohtuotsusega süüdlasele embkumbsel kujul neid mõlemaid karistusi?

Vastus: eitav.

Karistusseadustes on väga paljude süütegude eest ette nähtud kaks ja rohkem karistusi. Nii näit. on NS § 341 ette nähtud võimu teostamata jätmise eest kuus erinevat karistust, alates süüdlase ametist lahtimõistmisest ja lõppedes süüdlase kõigi õiguste kaotamisega ja kuni nelja aastani vangiroodu mõistmisega. Samuti on RNS suure hulga süütegude eest määratud kaks karistust, nimelt rahatrahv ja arest, mõne süüteo eest ka kolm karistust — rahatrahv, arest ja türm. Välja arvatud erandlikud juhud, seaduseandja on need karistused määranud valikuks nii, et kas üks või teine või kolmas jne. nende hulgast peab tarvitusele võetama. Valik ei toimu mitte kohtuotsuse täitmisel ega kuulu mitte karistatavale, vaid valiku peab teostama kohus oma otsuse tegemisel karistatava süü tähtsuse, kaebeluse seisukorra ja kõigi ilmsikstulnud kõrvaliste asjaolude järgi, nagu seda otse määrab NS § 149, ja nagu nähtub ka RNS § 12.

Kohus peab seaduses ette nähtud karistuste hulgast valima ühe, mis peab olema kindel oma kujus ning täppis oma ulatuses. Maksev seadus ei luba seda karistuse määramist jätta lahtiseks, s. o. otsuse-täitjate, veel vähem süüdimõistetute hooleks. Ainult rahatrahvide mõist-misel peab kohus süüdimõistetule selleks puhuks, kui ta on maksu-jõuetu, määrama rahatrahvi asendava kinnipidamiskaristuse (KKS § 123 ja 1209) ja see määratakse vastavates seadustes ette nähtud kujul ja piirides, nimelt aresti või türmi näol.

(RkhÜ t. nr. 39—1931.)

Kas otsuse täitmisel on lubatav süüdimõistetule rahatrahvi ase-mel tarvitusele võtta tema maksujõuetuse puhuks määratud ase-karistust aresti või türmi süüdimõistetute palja avaldise põhjal, et temal pole varandust trahvimaksmiseks, või tema lihtsal keeldu-misel vabatahtlikult rahatrahvi õiendamast?

Vastus: eitav, sest otsusetäitja peab ise selgitama süüdimõistetute varanduslikku seisundit ja ainult siis, kui on selgunud, et tema varandusest ja tuludest ei piisa temale pandud trahvi õiendamiseks ei täiel määral ega osaliselt, mille kohta peab koostatama vastav maksujõuetusakt ustavate kodanikkude kaasabil, kes süüdimõistetute olukorda tunnevad, võib asuda asekaristuse kohaldamisele. See näh-tub KKS § 187, 1210 ja 1211, mille järgi süüdlastele antakse teata-vad tähtajad nendele pandud trahvide ja teiste rahaliste maksude õiendamiseks ja mille järgi nende maksude õiendamist lubatakse edasi lükata osadekaupa kindlaksmääratavatel tähtaegadel, ning peale nende tähtaegade möödumist pööratakse nende sissenõudmine süüd-lase varandusele. Samuti nähtub see ka RNS § 25, NS § 63 ja UNS § 59, milles määratakse kindlaks rahaliste tasude rahuldamise järje-kord.

(RkhÜ t. nr. 39—1931.)

Administratiivosakond.

Kas autoriõiguse võõrandamisest saadud tasu kuulub tulu-maksustamisele ja ülesandmisele?

Vastus: jaatav.

Tulumaksu seaduse § 3 põhjal arvatakse tulumaks maksualuse eelmise aasta kõigi tulude põhjal, olgu need ükskõik missugusel kujul või missugusel alusel saadud. Sama paragrahvi p. 5 järgi kuuluvad tulumaksustamisele tulud elukutselisest, isiklikust, äri-lisest ja muust tulutoovast tööst ning igast tuluallikast, mis § 3 p.p. 1—4 ei ole tähendatud. Tulum. sead. § 13 järgi loe-takse tuluks teenistustasust ja palgatööst igasugused tulud rahas ja naturas, mis keegi oma vabast kutsetööst, ärilisest tegevusest või muust tööst saab. Autoriõigus ei ole harilikult omandiõigus,

vaid *jus sui generis*, ning seisab selles, et autoriil on ainuõigus oma teost ilmutada, avaldada ja levitada (VSK X k. 1. j. § 695 j.). Autoriõiguse instituudi peamiseks ülesandeks on just kindlustada autorile tasu tehtud töö eest. Autoriõiguse objekt, autoriõiguse kaitsele kuuluv teos, on autori töö saadus ning autor võib selle oma töö eest tasu saada isiklikult oma teost ilmutades ja müütades või teose ilmutamise ja levitamise õigust tasu eest kellelegi teisele edasi andes. Nii ühel kui teisel juhul on autori poolt saadud tasu autori isikliku töö tasu, mida tuleb Tulum. sead. § 3 p. 5 ja § 13 alusel lugeda tulumaksu alla arvatavaks tuluks. Tulum. sead. § 4 p. 5, mille järgi ei arvata maksualuse tulu hulka tulu, mis saadud igasuguste varanduste omandamisest ja võõrandamisest, välja arvatud **kasu**, mis saadud ärilisel otstarbel ette võetud operatsioonidest, ei või ettetoodud kaalutlustel käesoleval juhul kohaldamist leida.

(Rkha t. nr. 26 II—1931.)

Kas kohtutäiturite taksirahasid saab arvata selle lisatasu hulka, millest räägitakse Pensioniseaduse § 3?

Vastus: eitav.

Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseaduse § 6 järgi määratakse pension kindlaks vastavates protsentides teenistusest lahkuva isiku aastasest palgamäärast. Sama seaduse § 3 alusel mõistetakse palga all vastava ametikoha palgamäära rahas ja natuuras ühes alalise lisatasuga. Pensioniseaduse järgi tuleb palgamäära ja lisatasu all mõista seda tasu, mida riigi- või omavalitsusteenija oma ametikoha järgi saab riigilt või omavalitsuselt või neilt ettevõtelt ja asutistelt, milles teenistus peetakse pensioniõiguslikuks. Kohtute sead. § 313 järgi saavad kohtutäiturid ametitoimingute täitmise eest peale palga veel tasu seaduslikul teel maksuma pandud eritaksi järgi, kuid seda tasu või taksirahasid ei maksta kohtutäitureile mitte riigi või omavalitsuse või Pensioniseaduse § 2 p. b nimetatud ettevõtete või asutiste poolt, vaid eraisikute poolt. Seepärast ei saa kohtutäiturite taksirahasid arvata selle lisatasu hulka, millest räägitakse Pensioniseaduse § 3. Järelikult puudub alus kohtutäiturite ja nende perekondade pensioni väljaarvamisel arvestada kohtutäituri taksirahasid.

(Rkha t. nr. 138 II—1931.)

Kas vallavolikogu otsuse peale üldkõlul korras peetavate teede jaotamise asjus tuleb naturaalkohuslastel edasi kaevata maavalitsusele või rahukohtunikule?

Vastus: maavalitsusele.

Maanteedeseaduse (RT 48—1928) § 26 viimase lõigendi järgi on naturaalkohuslastel õigus vallavolikogu ebaõige teedejagamise otsuse peale kaevata kohalikule maavalitsusele, mitte aga rahukohtunikule.

(Rkha t. nr. 282 I—1931.)

Kas vallavolikogu võib vallale eraldatud klassiteede hulka võetud kruusateede jaotamisel välja jätta vallas olevate kinnisvarade pidajaid, kes Maanteedeseaduse §§ 4 ja 22 alusel peavad korras hoidma erakulul ehitatavaid ja korras peetavaid avalikke teid?

Vastus: eitav.

Maanteedeseaduse (RT 48—1928) järgi avalikud teed jagunevad nende ehitamise ja korraspidamise suhtes kahte liiki: 1) üldkulul ja 2) erakulul ehitatavad ja korras peetavad teed (§ 2). Üldkulul ehitatavad ja korras peetavad teed liigitatakse kolme klassi (§ 3). Sama seaduse §§ 4 ja 22 määravad, millised teed loetakse erakulul ehitatavateks ja korras peetavateks avalikkudeks teedeks ja kes peavad neid ehitama, parandama ja korras hoidma; need on teed, mis üldkulul korras peetavatelt teedelt viivad talundite, elamute või ettevõtete juurde ja tarviliikud üldhuvides, ja neid teid peavad ehitama, parandama ja korras hoidma need, kelle talundi, elamu või ettevõtte juurde need viivad. Klassiteed (s. o. üldkulul ehitatavad ja korras peetavad teed) ehitatakse ja peetakse korras maavalitsuse teedekapitali kulul (§ 16). Klassiteede hulka võetud kruusateede korrashoid ja parandamine võetakse maavalitsuse teedekapitali arvele järk-järgult (§ 16, viimane lõigend). Seni aga, kui klassiteede hulka kuuluvate kruusateede korrashoid ja parandamine ei ole teedekapitali arvele veel võetud, teostatakse nende korrashoid ja parandamine naturaalkohustuse alusel (§ 19). Naturaalkohustuse alusel korras peetavate teede jagamise alused ja kord naturaalkohuslaste vahel on ette nähtud §§ 24, 25, 26 jj. § 25 järgi määrab maavolikogu maavalitsuse ettepanekul keskmise teeühikute arvu ühele maksuühikule maakonnas, selleks jagades maakonna piirides oleva teeühikute summa kogu maa ja metsade maksuühikute summaga. Saadud keskmise teeühikute arvu, mis vastab ühele maksuühikule, käsvatamise teel vastava maksuühikute arvuga teeb maavalitsus kindlaks § 31 korras maavalitsuse teedekapitali arvel korras peetava teeühikute hulga ja eraldab selle üldisest teeühikute summast. Ülejäänud osa teeühikuid maavolikogu jaotab valdade vahel võimalikult proportsionaalselt valdades olevate põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuühikute summaga, välja arvatud § 31 alla kuuluvad kinnisvarade maksuühikud. § 31 alla kuuluvad kinnisvarade maksuühikud on nende naturaalkohuslaste maksuühikud, kes on vabastatud teetegemise naturaalkohustusest osalt või tervelt ja kellelt võetakse maksu maavalitsuse teedekapitali heaks. § 25 täpematud proportsionaalsuse põhimõtte järgi ja maavolikogu poolt määratud teeühiku hindamise alusel vallavolikogu jagab vallale eraldatud teeosad üksikute naturaalkohuslaste vahel, välja jättes neid naturaalkohuslasi, kelle teeosad peetakse korras § 31 järgi. Eeltoodud §§ 25

ja 26 selgub, et vallavolikogu on kohustatud vallale eraldatud klassiteede hulka võetud kruusateed jaotama kõigi vallas olevate kinnisvaradepidajate vahel ega või välja jätta neid, kes §§ 4 ja 22 alusel peavad korras pidama erakulul ehitatavaid ja korras peetavaid avalikke teid. Kui seaduseandja oleks tahtnud klassiteede korrashoiust vabastada neid, kes peavad korras hoidma erakulul ehitatavaid ja korras peetavaid teid, siis oleks ta seda seaduses ka väljendanud. § 26 on aga ainult üks erand ette nähtud.

(RkhA t. nr. 362 I — 1931.)

Tsiviilosakond.

Kas võib üks abikaasa nõuda abielulahutust, kui teine on võõra vara omandamise eest tingimisi karistatud?

Vastus: eitav.

Abielusead. § 29 põhjal võib abikaasa nõuda lahutust, kui teine abikaasa on mõistetud kinnipidamisele türmis varguse, kelmuse, võõra vara omandamise või raiskamise eest. Järelikult, kui kohtunik nende kuritegude eest mõningail vabandavil põhjusil on määranud arestikaristuse (RNS § 171, RT 1920 — 119/120, RNS § 177), siis säärane karistus ei anna alust abielulahutust taotella Ab. s. § 29 põhjal. — Ka tingimisi süüdlaseks mõistmine Ab. s. § 29 loendatud süütegude eest ei saa põhjustada abielulahutuse hagi, sest nagu nähtub RT 1920 — 119/120 avaldatud Tingimisi süüdlaseksm. s. § 4, vabastatakse tingimisi süüdlaseks mõistetu süüst ja karistusest, kui ta kohtu poolt määratud tähtaja jooksul pole uusi süütegusid toime pannud. Kuna tingimisi karistust määratakse ainult väiksemate süütegude eest, kus karistus ei ulatu üle kuue kuu kinnipidamise türmis, kindluses või arestis, ning ainult isikuile, kes enne pole karistatud ning kelle aususse ja korralikusse kriminaalkohtul on olemas veel usku ning lootust, et ta ennast teatud katseaja jooksul rehabiliteerib, siis poleks õiglane ning loogiline säärast tingimisi karistatud isikut abielu lahutuse suhtes ühele astmele seada isikutega, kes, kui ehukselised vargad või kelmid, on nuheldud türmikaristusega ja kelle kohta kohtuotsus täitmisele pööratud, ning kellega korralikul inimesel oleks vastik abielu sidemeid jätkata.

(RkhT t. nr. 13 — 1931.)

Kas adopteeritud isik peab BES § 209 põhjal andma elatist oma lihastele vanematele?

Vastus: jaatav.

BES § 187 näeb ette, et adopteerimise tagajärjel astub adopteeritud laps oma adoptiivvanemate perekonda, omades kõik abielulise lapse õigused, kuid sama seaduse § 189 järgi ei kaota adopteer. laps oma lihaste vanemate perekonnaõigusi, kuigi nende vanemlik võim

tema suhtes kustub. Nii hoiab adopteeritud laps alal oma õiguse pärida oma veresugulasilt, seal hulgas ka lihaselt vanemait, kui ta pole adopteerimisel või hiljemini neist õigusist eriti loobunud (BES § 1875). Samuti jäävad püsima ka kõik adopteeritud lapse kohustised oma lihaste vanemate vastu, mis tekkinud sündimise läbi seaduslikust abielust, järelikult ei kustu ka BES § 209 ette nähtud kohustis hoolitseda ja aidata vanemaid, kui need vaesusse ning abitusse olukorda satuvad. Et aga hoolitsemise all tuleb mõista ka ülalpidamise andmist ja selline kohustis lasub vanemate suhtes kõigil nende lastel jagamatult, siis tuleb säärast kohustist nende laste suhtes lugeda solidaarseks (BES § 3336).

(RkhT t. nr. 44 — 1931.)

Kui kaubasaatja, andes raudteele veoks kaupa, saatekirjas annab kauba nimetuse ning omaduse suhtes ebaõigeid teateid, mille järele raudteeametnikud tunnistasid pakkimisviisi kauba veoks rahuldavaks ning kui hiljem selgub, et veoks oli antud tegelikult teine kaup, kui tähendatud saatekirjas, ning see kaup tema omaduste mittevastava pakendi tõttu teel kannatas, kas vastutab siis raudtee tekkinud kahjude eest?

Vastus: eitav.

Veolepingu järgi raudtee võtab oma peale kohustise toimetada määratud paika asja, mis individuaalselt kindlaks määratud veoks andmisel. Raudt. s. § 56 põhjal saatekiri (mis ühes selle dublikaadiga määrab kindlaks raudtee ja kaubasaatja vahelised suhted) koostatakse kaubasaatja enese poolt või tema juhatuse järgi kauba saatejaama ametniku poolt. Sama sead. § 57 määrab kindlaks m. s., et saatekirjas oleks tähendatud kauba nimetus, kaal, pakend ning selle seisukord. Need andmed on vajalikud kõige pealt selleks, et veohinda tariifikohaselt arvutada, kuid ka selleks, et ametnik võiks järeldada, kas pakend on küllaldane, vastab kauba omadusele ja võimaldab kauba hädaohutut vedu (§§ 63, 64, 65 jt.). On ju selge, et õrnad asjad, näit. klaas, marmor, vajab koguni teist pakendit ja kohtlemist laadimisel ja veol, kui näit. metallasjad. Tõsi, raudtee võib kontrollida, kas saatekirjas tähendatud asjaolud vastavad tõele, kuid ta pole seda kohustatud tegema (Vene S. ts. kass. dep. otsused 1901/38, 1911/37). Et aga ülesantud andmed õiged on, selle eest vastutab kaubasaatja eeskätt ikkagi ise (§ 59). On aga kaubasaatja saatekirja mahutanud ebaõige kaubanimetuse (käesoleval korral oli kasti mahutatud õrn marmortahvel, saatekirjas oli aga märgitud pruugitud dünamo), siis puudub kaubasaatjal õigus raudteelt kahjutasu nõuda, kui tema kaup teel sai rikutud viletsa pakendi tõttu ja kui raudteel selle kaubasaatja enese poolt üles antud ebaõigete andmete tõttu võimalus puudub pakkimisviisi kontrollida.

(RkhT t. nr. 179 — 1931.)

Kriminaalosakond.

Kas peab Kohtupalat tsiviilhageja edasikaebuse põhjal läbi arutama ja otsustama süüküsimuse, kui õigeksmõistva kohtuotsuse peale ei ole apellatsioonprotesti esitatud?

Vastus: jaatav.

KKS § 859 põhjal on tsiviilhagejal õigus edasi kaevata nende mittelõpliku kohtuotsuse osade peale, mis puutuvad kahjutasu nõudmisse. Et aga tsiviilhagi rahuldamine oleneb küsimustest, kas süüteo sündmus on aset leidnud, kas kohtualune on selle süüteo korda saanud ja kas tsiviilhagis tähendatud kahju on tekitatud süüteost, siis ei ole mingit kahtlust selles, et tsiviilhagejal on õigus oma edasikaebuses tõestada süüteo sündmust ja seda, et süütegu on korda saadetud kohtualuse poolt ja et ta süüteo läbi on kahju saanud. Sõltub tsiviilhagi rahuldamine süüküsimusest või koguni süüteo juriidilisest kvalifikatsioonist, siis on tsiviilhagejal KKS § 859 põhjal õigus oma apellatsioonkaebuses ka süüküsimust puudutada ja süüteo õiget kvalifikatsiooni taotella. KKS § 944 põhjal astub kohtuotsus, mille peale on edasi kaevatud ainult tsiviilhagi osas, seadusejõusse vaid ses osas, mis tsiviilhagisse ei puutu. Tõestab aga tsiviilhageja oma apellatsioonkaebuses tsiviilhagi faktilisi aluseid (süüteo sündmus; süütegu on toime pandud kohtualuse poolt, kahju on süüteo läbi tekitatud), süüküsimust või süüteo kvalifikatsiooni, kui neist sõltub tsiviilhagi rahuldamine, siis ei astu kohtuotsus neis tsiviilhagisse puutuvais osis seadusejõusse ja teise astme kohus on kohustatud apellatsioonkaebuses esitatud tsiviilhagi alused uuesti kaalumisele võtma, vastavad küsimused üles seadma ja neile vastama (KKS § 889). Seesuguste küsimuste ülesseadmine on Kohtupalatile kohustuslik ka siis, kui rahukogu ei ole neid küsimusi üles seadnud, sest küsimuste ülesseadmine kuulub seesuguste protsessuaaltoimingute hulka, mida kohus on kohustatud tegema *ex officio* ja sõltumata poolte palvetest.

(RkhK t. nr. 621—1930.)

Missugustel juhtudel jätab kriminaalkohus tsiviilhagi läbi vaatamata ja missugustel juhtudel vaatab see kohus tsiviilhagi läbi?

Vastus: tsiviilhagi kriminaalkohtus kuulub läbivaatamisele ja otsustamisele siis, kui kohtualune on 1) süüdi mõistetud, 2) süüdi mõistetud ja KKS § 16 loendatud põhjustel karistusest vabastatud, 3) õigeks mõistetud tõestuste puudusel; tsiviilhagi jääb aga kriminaalkohtus läbi vaatamata siis, kui kohtualune on mittesüüdivuse või süüteotunnuste puudumise pärast õigeks mõistetud.

KKS § 6 põhjal võib kriminaalkohus arutusele võtta ainult seesuguseid tsiviilhagisid, mis on tuletatud süüteost. Ja ainult nii

kaua kui võib presumeerida, et tsiviilhagi on tuletatud süüteost, on mõeldav tsiviilhagi arutamine ja lahendamine kriminaalkohtus. Selgub aga, et tegu, mis on tsiviilhagi aluseks, ei ole süütegu, siis langeb tsiviilhagi kriminaalkohtust (kriminaalprotsessist) välja. Seesugune tsiviilhagi lahendamine, mille aluseks ei ole süütegu, kuulub TKS § 1 põhjal tsiviilkohtu, mitte aga kriminaalkohtu kompetentsi ja kriminaalkohus ei tohigi seesugust tsiviilhagi enda lahendamisele võtta. Sellest selgub, et tsiviilhagi saatus on kriminaalprotsessis tihedalt seotud süüteoga. KKS § 771 põhjal võib aga süüteasja arutamine laheneda kohtuotsuses kolmes suunas ja nimelt: kohtualust võidakse 1) õigeks mõista kas tõestuste puudusel või seepärast, et kohtualune osutus mittesüüdivaks või tegu osutus mittekeelatuks (§ 771 p. 1); 2) süüdi mõista ja karistusest vabastada süüteo aegumise, amnesteerimise või mõne muu KKS § 16 ette nähtud lõpetamise põhjuse pärast (§ 771 p. 2); 3) süüdi tunnistada ja karistada (§ 771 p. 3).

Mõistetakse kohtualune süüdi või mõistetakse ta süüdi ja vabastatakse karistusest KKS § 16 ette nähtud põhjustel, või mõistetakse õigeks tõestuste puudusel, siis on kohtu poolt õigeks võetud, et tsiviilhagi alus — süütegu — on aset leidnud ja kohtualuse või kellegi teise poolt toime pandud, ja seepärast neil juhtudel kuulub tsiviilhagi läbivaatamisele ja otsustamisele. Mõistetakse aga kohtualune õigeks viimase mittesüüdivuse pärast või seepärast, et kohtualusele süüks-pandavas teos puuduvad süüteotunnused, siis jäetakse tsiviilhagi, selle aluse — süüteo — äralangemisel, kriminaalkohtus läbi vaatamata.

(RkhK t. nr. 621—1930.)

Missuguses kohtus tuleb lahendamisele tsiviilhagi KKS § 31 ette nähtud juhtudel?

Vastus: tsiviilkohtus.

Et KKS § 31 räägib just tsiviilkohtust, selgub asjaolust, et see paragrahv on paigutatud otsekohe pärast § 30, mis räägib sellest, et kriminaalkohtu otsus küsimuste kohta, kas süüteo sündmus on aset leidnud, kas kohtualune on selle korda saatnud ja milline on selle teo iseloom, on tsiviiltagajärgede lahendamisel tsiviilkohtule sunduslik. Räägib aga KKS § 30 sellest, mis suhtes on kriminaalkohtu otsused sunduslikud tsiviilkohtule, siis on loogiline, et ka järgmine paragrahv (§ 31), mis räägib juhtudest, millal kriminaalkohtu tulemused ei ole siduvad kohtule tsiviilhagi läbivaatamisel, räägib just tsiviilkohtust. Et KKS § 31 räägib tsiviilkohtust, sellele seisukohale on omal ajal asunud ka Nekljudov, Slutšerski jt. ja ka endine Vene Senat.

(RkhK t. nr. 621 — 1930.)

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1931.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu:

- Kas juhtudel, mil seaduses on süüteo eest määratud karistuseks embkumbselfest arest või rahatrahv, on lubatav määrata kohtuotsusega süüdlasele embkumbselfest kujul neid mõlemaid karistusi? 233
- Kas otsuse täitmisel on lubatav süüdimõistetule rahatrahvi asemel tarvitusele võtta tema maksujõuetuse puhuks määratud asekaristust aresti või türmi süüdimõistetule palja avaldise põhjal, et temal pole varandust trahvimaksmiseks, või tema lihtsal keeldumisel vabatahtlikult rahatrahvi õiendamast? . . . 234

Administratiivosakond:

- Kas autoriõiguse võõrandamisest saadud tasu kuulub tulumaksustamisele ja ülesandmisele? 234
- Kas kohtutäiturite taksirahasid saab arvata selle lisatasu hulka, millest räägitakse Pensioniseaduse § 3? 235
- Kas vallavolikogu otsuse peale üldkulul korras peetavate teede jaotamise asjus tuleb naturaalkohuslastel edasi kaevata maavalitsusele või rahukohtunikule? 235
- Kas vallavolikogu võib vallale eraldatud klassiteede hulka võetud kruusateede jaotamisel välja jätta vallas olevate kinnisvarade pidajaid, kes Maanteedeseaduse §§ 4 ja 22 alusel peavad korras hoidma erakulul ehitatavaid ja korras peetavaid avalikke teid? 236

Tsiviilosakond:

- Kas võib üks abikaasa nõuda abielulahutust, kui teine on võõra vara omandamise eest tingimisi karistatud? 237
- Kas adopteeritud isik peab BES § 209 põhjal andma elatist oma lihastele vanematele? 237
- Kui kaubasaatja, andes raudteele veoks kampa, saatekirjas annab kauba nimetuse ning omaduse suhtes ebaõigeid teateid, mille järele raudteeametnikud tunnistasid pakkimisviisi kauba veoks rahuldavaks ning kui hiljem selgub, et veoks oli antud tegelikult teine kaup, kui tähendatud saatekirjas, ning see kaup tema omadustele mittevastava pakendi tõttu teel kannatas, kas vastutab siis raudtee tekkinud kahjude eest? . . . 238

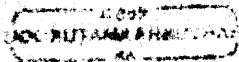
Kriminaalosalakond:

- Kas peab Kohtupalat tsiviilhageja edasikaebuse põhjal läbi arutama ja otsustama süüüksimuse, kui õigeksmõistva kohtuotsuse peale ei ole apellatsioonprotsessi esitatud? 239
- Missugustel juhtudel jätab kriminaalkohus tsiviilhagi läbi vaatamata ja missugustel juhtudel vaatab see kohus tsiviilhagi läbi? . . . 239
- Missuguses kohtus tuleb lahendamisele tsiviilhagi KKS § 31 ette nähtud juhtudel? 240

Lisa.

Rkh. 1929. a. otsuste indeks.

Rkh. 1930. a. otsused . . . . . lk. 1—16

1931. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kaheteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

**R. Rägo (peatoimetaja), K. Grau, E. Maddison,
A. Palvadre, K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots ja
E. Ein (tegevtoimetaja).**

Sisuks juriidilised artiklid, kodu ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ 1930. a. Riigikohtu otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

**Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.**

Tellimishind: **7 krooni** aastas, üksiknumber **75 s.**

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929. ja 1930. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.

